

מכללת לוינסקי לחינוך

רשות המחקר, ההערכה והפיתוח

חוקרים במכללה 12

ינואר 2012

טבת תשע"ב

ההוצאה לאור
כל הזכויות שמורות

©

תוכן

5	..... פתח דבר
6	..... תכנית יום העיון
10	..... ת ק צ י ר י ם
	הערכת תכנית התערבות של רצף סדנאות להורי הגן בזיקה לתיאוריה האקולוגית
11	..... אדלשטיין ענת ופרופ' מבורך מרים
	"עד הקצה" - השפעת הסלמת ההתנהגות של תלמידים מאתגרים על אופני ניהול הקונפליקט של המורה ועל תרומתה להסלמת הקונפליקט
12	..... און לירון
	מחקר פעולה של מתכשרת להוראה כמוביל שינוי חברתי לאורך זמן
13	..... ד"ר אייל ליאת וד"ר רם דרורית
	עברית חיה ברוסית הדבורה של מבוגרים ותיקים מברית המועצות לשעבר
15	..... ד"ר אלפי-שבתאי איריס וז'ורביצקי סווטלנה
	רכישת שפה שנייה אצל ילדים בעלי לקויות למידה בשפה ראשונה
16	..... ד"ר ארזואן יוסי והר-שפי סו
	החינוך המוזיקלי כמעבדה פדגוגית : על מקומה של המוזיקה ביוזמת התנסויות חדשניות בחינוך
17	..... ארליך אמירה
	צפייה משתתפת ותיעוד ויזואלי ככליים מתודולוגיים, פענוח תפיסת "תרבות היום יום" באמצעות קודים חזותיים
18	..... ד"ר בן-פשט מלכה וד"ר סיטון שושנה
	דפוסי הוראה מרחוק במכללה להכשרת מורים כמנוף לקירוב הפריפריה למרכז
20	..... ד"ר בר-טל סמדר
	מסיבות חנוכה בגן הילדים : השתקפותן ב-YOUTUBE
22	..... ד"ר גלושנקוף קלאודיה
	"מחדשים את הישן" : הזמרה בשגרה של חיי הגן כמקדמת יכולות שפתיות
24	..... ד"ר גלושנקוף קלאודיה והריס דפנה

- כיצד מעריכים מורי המוזיקה בבית הספר היסודי את תלמידיהם?
 26 ..... גלסנר רינה.....
- Parental involvement in the individual educational program for
 Israeli students with disabilities
 28 ..... Dr. Hebel Orly
- הערכת תכנית לשיפור ההתמודדות האישית והחברתית של תלמידים עיוורים
 עם סביבתם החברתית ועם סטיגמות
 29 ..... ד"ר הס איתי.....
- מדיניות השמת ילדים במוסדות סגורים – השיח, השיטות וההשלכות
 פרופ' הרצוג אסתר .....
 30 ..... נוף חזותי כמבטא מדיניות חינוכית ולשונית בשלושה בתי-ספר במרכז הארץ
- טבול טלי .....
 32 ..... כשלים תקשורתיים בשעורי המתמטיקה
- ד"ר טבח מיכל וד"ר נחליאלי טלי .....
 33 ..... חקירת השיח החופשי של ילדים בשיחות חממה במסגרת הפעלת תכנית
 לגינון טיפולי
- יגל נעמי וד"ר צימט גילה .....
 34 ..... כלי למדידת הפוטנציאל לחשיבה חדשנית בפיתוח רעיונות טכנולוגיים בקרב
 סטודנטים במקצועות עתירי ידע וטכנולוגיה
- ד"ר כהן ליזי .....
 35 ..... אימון לאסרטיביות עם מתבגרים יוצאי אתיופיה
- ד"ר כורם ענת .....
 36 ..... על חדשנות ויצירתיות בחינוך המוזיקלי
- ד"ר לאור ליה וד"ר ענבר עדנה .....
 37 ..... גיבוש ידע מקצועי ודפוסי למידה של מורות באתר רשת חברתית-מקצועית
- ד"ר לוטן צביה .....
 39 ..... "ידעני העיקרון הקרדינאלי" - מה הם יודעים על סדר קבוצות?
- ד"ר מרק-זגדון ניצה .....
 41 ..... תגובות של ישראלים ונורבגים לאירוע טרור בנורבגיה
- ד"ר סגל שרית .....
 42 .....

יחסי צורה-משמעות במילון המנטאלי של דוברי עברית : מגמות

התפתחותיות

- 43 ..... ד"ר סרוסי בתיה.....
- ‘שתי פנים למראה’ – נשים חוקרות במכללות לחינוך
- 44 ..... פרופ' עזר חנה .....
- ציוצים וקבוצות מעריצים : שימושי טוויטר ופייסבוק באקדמיה הישראלית
- 45 ..... ד"ר פורקוש-ברוך אלונה .....
- “באותו רגע לא הייתה מאושרת ממני” - סיפורי הצלחה של יועצים חינוכיים
- 46 ..... ד"ר רוזנאו שרה ופרופ' גילת יצחק.....
- תיווך הורים בעת קריאת ספר לילד : אמונות הורים והתפתחות ניצני אוריינות הילד מנקודת מבט בינמגדרית
- 47 ..... ד"ר רון רותי .....
- על תפקודי שפה ומאפייני מדיה בלשון מקרא
- 48 ..... ד"ר רחמן יוספה.....
- “...אנחנו לא שואב אבק...” : סיפורן של נשים עובדות במשק בית
- 50 ..... ד"ר שגיא רחל.....
- “משם כל פעם צומחים וצומחים” : ביטויים/חוויות של העצמה אצל סטודנטים מתחילים להוראה
- 51 ..... ד"ר שטיימן יהודית, פרופ' גילת יצחק, פרופ' עזר חנה וד"ר שגיא רחל .....
- 52 ..... רשימת משתתפים (לפי א-ב) .....

פתח דבר

אנו מתכבדים להציג בקובץ הנוכחי תקצירי מחקרים של חברי הסגל האקדמי ובוגרי תכניות התואר השני במכללת לוינסקי לחינוך, שהוצגו ביום הסגל החוקר, חוקרים במכללה 12, שנערך ב 5.2.12.

בקובץ 32 תקצירים, המופיעים לפי סדר הא"ב של שמות המציגים.

ריבוי המחקרים מעיד על ההתפתחות המקצועית-אקדמית של חברי הסגל האקדמי במכללה ועל המקום הנכבד שתופס המחקר בחשיבה ובעשייה של חברי הסגל האקדמי.

אנו מודים לחברי הסגל על תרומתם המחקרית להתפתחות האקדמית במכללה ומאחלים להם שעבודותיהם ישמשו בסיס ראיות עשיר ועדכני לפיתוח ולקידום התחום שבו הם עוסקים.

בברכה,

חברי הוועדה המארגנת:

ד"ר שרי סלונים
ראש בית הספר לחינוך
וראש החוג לחינוך
ולהוראה

ד"ר עידית טבק,
המשנה לנשיא המכללה
ורקטור מכללת לוינסקי
לחינוך

פרופ' יצחק גילת,
מרכז יחידת ההערכה
וחוקר ברשות המחקר,
ההערכה והפיתוח

ד"ר רחל שגיא,
חוקרת ברשות המחקר,
ההערכה והפיתוח

פרופ' עירית קופפרברג,
יו"ר הוועדה לעידוד
מחקרים, מרכזת מרכז
שח"ק וחוקרת ברשות
המחקר, ההערכה
והפיתוח

פרופ' חנה עזר,
סגן נשיא למו"פ
וראש רשות המחקר,
ההערכה והפיתוח

יום סגל חוקר – חוקרים במכללה 12
יום ראשון, י"ב בשבט תשע"ב, 5 בפברואר 2012, חדר 424
תכנית יום העיון

מנחה: פרופ' חנה עזר
ראש רשות המחקר, ההערכה והפיתוח

11.45-11.15	התכנסות וכיבוד קל
12.10-11.45	פרופ' לאה קסן, נשיאת מכללת לוינסקי לחינוך דברי פתיחה הענקת תעודות הוקרה לד"ר אריאל חורין ולפרופ' אמנון וולמן
13.00-12.10	פרופ' אסא כשר אתיקה במחקר: עקרונות וסוגיות
13.30-13.00	פרופ' אסתר הרצוג אנתרופולוגיה ומגדר: ענייני נשים באנתרופולוגיה הישראלית
13.45-13.30	ה פ ס ק ה
15.15-13.45	מושבים מקבילים – חלק א'

מושב א': הורים וילדים בגיל הרך

יו"ר – פרופ' מבורך מרים

אדלשטיין ענת ופרופ' מבורך מרים
הערכת תכנית התערבות של רצף סדנאות להורי הגן בזיקה לתיאוריה האקולוגית

ד"ר גלושנקוף קלאודיה
מסיבות חנוכה בגן הילדים: השתקפותן ב-YOUTUBE

יגל נעמי וד"ר צימט גילה
חקירת השיח החופשי של ילדים בשיחות חממה במסגרת הפעלת תכנית לגינון טיפולי

ד"ר רון רותי
תיווך הורים בעת קריאת ספר לילד: אמונות הורים והתפתחות ניצני אוריינות הילד מנקודת מבט בינמגדרית

מושב ב': אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים: מדיניות, תכניות והשלכות

יו"ר – ד"ר כורם ענת

ד"ר הבל אורלי

מעורבות הורים בתכנית לימודים אישית (תל"א) של תלמידים עם לקויות מורכבות

ד"ר הס איתי

הערכת תכנית לשיפור ההתמודדות האישית והחברתית של תלמידים עיוורים עם סביבתם החברתית ועם סטיגמות

ד"ר כורם ענת

אימון לאסרטיביות עם מתבגרים יוצאי אתיופיה

פרופ' הרצוג אסתר

מדיניות השמת ילדים במוסדות סגורים – השיח, השיטות וההשלכות

מושב ג': שפה, תרבות ורב תרבותיות

יו"ר – ד"ר אלפי-שבתאי איריס

ד"ר אלפי-שבתאי איריס וז'ורביצקי סוולנה

עברית חיה ברוסית הדבורה של מבוגרים ותיקים מברית המועצות לשעבר

טבול טלי

נוף חזותי כמבטא מדיניות חינוכית ולשונית בשלושה בתי-ספר במרכז הארץ

ד"ר ארזואן יוסי והר-שפי סו

רכישת שפה שנייה אצל ילדים בעלי לקויות למידה בשפה ראשונה

ד"ר סרוסי בתיה

יחסי צורה-משמעות במילון המנטאלי של דוברי עברית: מגמות התפתחותיות

מושב ד': היבטים תרבותיים בחברה ובאמנות

יו"ר – ד"ר סיטון שושנה

ד"ר בן-פשט מלכה וד"ר סיטון שושנה

צפייה משתתפת ותיעוד ויזואלי ככליים מתודולוגיים, פענוח תפיסת "תרבות היום יום" באמצעות קודים חזותיים

ד"ר רחמן יוספה

על תפקודי שפה מאפייני מדיה בלשון מקרא

גלסנר רינה

כיצד מעריכים מורי המוזיקה בבית הספר היסודי את תלמידיהם?

ד"ר סגל שרית

תגובות של ישראלים ונורבגים לאירוע טרור בנורבגיה

15.15-15.30 הפסקת קפה

17.00-15.30 מושבים מקבילים – חלק ב'

מושב ה': טכנולוגיות מתקדמות, תקשורת ולמידה

יו"ר – ד"ר לוטן צביה

ד"ר פורקוש-ברוך אלונה

ציוצים וקבוצות מעריצים: שימושי טוויטר ופייסבוק באקדמיה הישראלית

ד"ר כהן ליזי

כלי למדידת הפוטנציאל לחשיבה חדשנית בפיתוח רעיונות טכנולוגיים בקרב סטודנטים במקצועות עתירי ידע וטכנולוגיה

ד"ר בר-טל סמדר

דפוסי הוראה מרחוק במכללה להכשרת מורים כמנוף לקירוב הפריפריה למרכז

ד"ר לוטן צביה

גיבוש ידע מקצועי ודפוסי למידה של מורות באתר רשת חברתית-מקצועית

מושב ו': דפוסי פעולה בהוראה ואינטראקציות חברתיות

יו"ר – ד"ר נחליאלי טלי

ד"ר אייל ליאת וד"ר רם דרורית

מחקר פעולה של מתכשרת להוראה כמוביל שינוי חברתי לאורך זמן

ד"ר טבח מיכל וד"ר נחליאלי טלי

כשלים תקשורתיים בשעורי המתמטיקה

ד"ר מרק-זגדון ניצה

"יידעני העיקרון הקרדינאלי" - מה הם יודעים על סדר קבוצות?

און לירון

"עד הקצה" - השפעת הסלמת ההתנהגות של תלמידים מאתגרים על אופני ניהול הקונפליקט של המורה ועל תרומתה להסלמת הקונפליקט

מושב ז': סימפוזיון – החינוך המוזיקלי כמעבדה פדגוגית לחדשנות חינוכית

יו"ר – ארליך אמירה

מגיבה: ד"ר שמעוני שרה

ד"ר לאור ליה וד"ר ענבר עדנה

על חדשנות ויצירתיות בחינוך המוזיקלי

ד"ר גלושנקוף קלאודיה והריס דפנה

"מחדשים את הישן": הזמרה בשגרה של חיי הגן כמקדמת יכולות שפתיות

ארליך אמירה

החינוך המוזיקלי כמעבדה פדגוגית: על מקומה של המוזיקה ביוזמת התנסויות חדשניות בחינוך

מושב ח': העצמת זהויות בראי המחקר הנרטיבי

יו"ר - פרופ' גילת יצחק

ד"ר רוזנאו שרה ופרופ' גילת יצחק

"באותו רגע לא הייתה מאושרת ממני" - סיפורי הצלחה של יועצים חינוכיים

ד"ר שטיימן יהודית, פרופ' גילת יצחק, פרופ' עזר חנה וד"ר שגיאה רחל
"משם כל פעם צומחים וצומחים": ביטויים/חוויות של העצמה אצל סטודנטים
מתחילים להוראה

פרופ' עזר חנה

"שתי פנים למראה" – נשים חוקרות במכללות לחינוך

ד"ר שגיאה רחל

"...אנחנו לא שואב אבק...": סיפורן של נשים עובדות במשק בית

ת ק צ י ר י ס

(לפי סדר א-ב של שמות המרצים)

הערכת תכנית התערבות של רצף סדנאות להורי הגן בזיקה לתיאוריה האקולוגית אדלשטיין ענת ופרופ' מבורך מרים

מחקר זה עסק בהערכת תכנית התערבות של רצף סדנאות להורי הגן בזיקה לתיאוריה אקולוגית. במחקר נבדקה השאלה: מהם התוצרים של תכנית רצף הסדנאות. כמו כן נוסחו שלוש שאלות משנה: (1) באיזו מידה התממשו מטרות רצף הסדנאות? (2) מהי מידת שביעות הרצון של ההורים מרצף הסדנאות ו-(3) מהן הסוגיות הנוספות שעלו מדברי ההורים בעקבות הפעלת תכנית רצף הסדנאות. תהליך ההערכה כלל מודל אינטגרטיבי מבוסס מטרות הכולל את המודלים של טיילר, מודל קופסא שחורה ו-הערכת תוצרים מודל CIPP.

המחקר נערך ב-4 שלבים: (1) העברת שאלון מקדים. (2) הפעלת רצף הסדנאות. (3) העברת שאלון מסכם. (4) קיום ארבעה ראיונות עם הורים.

הממצאים מצביעים על כך שפעילות ההורים עם ילדיהם קיבלה תפנית בעקבות החשיפה לסדנאות. ההורה מצביע על השפעה שיש לגן בשעות הפעילות בתמיכה למצוקות ולקשיים המתעוררים בבית, בהשפעה על קבלת החלטות ובהעצמת תחושת המסוגלות והיכולת של ההורה. בנוסף ההורה מציין כי חל שינוי בקשר בינו לבין ילדו בתקשורת, בניצני שותפות משפחתית ובהתייחסות לזמן המשותף באופן אחר. כמו כן חל שינוי בקשר בינו לבין הגן במידת מעורבותו בנעשה בגן ובהעצמה של עמדות ותחושות חיוביות כלפי הגן.

ההורה מביע את שביעות רצונו מרצף הסדנאות בכלל ובהשוואה לסדנאות שמתקיימות מחוצה לו בפרט. הממצאים מורים על שני היבטים נוספים שעלו בעקבות הפעלת תכנית רצף הסדנאות: הגנת משפיעה על הפעילויות שמתקיימות מעבר לשעות הגן ועל האינטראקציה המתקיימת בין הורה לילד, וכן תכנית רצף הסדנאות יצרה כר למפגשים ולשיח משותף בין ההורים השונים בגן. בהערכת הממצאים לפי מודלים אילו מתקבלת התמונה כי התוצרים הינם הרחבת הקשרים והאינטראקציות המתקיימות במערכת האקולוגית הורה-ילד-גן, והעמקתם.

**”עד הקצה” - השפעת הסלמת ההתנהגות של
תלמידים מאתגרים על אופני ניהול הקונפליקט של
המונה ועל תרומתה להסלמת הקונפליקט
און לירון, פסיכולוג חינוכי, דוקטורנט באוניברסיטת ת”א. מרצה
במסגרת תכנית הכשרת מורים מתחילים במכללה האקדמית לוינסקי¹**

המחקר בחן, את דפוס ניהול הקונפליקט של מורות ביחס לשלושה מופעי התנהגות שונים של תלמידים מאתגרים: ”תוקפני-אקטיבי”, ”תוקפני-פאסיבי” ו”אקטיבי-ווכחן”, וכן את תרומתן של המורות להסלמת הקונפליקט עם התלמיד. ניבויי המחקר התבססו על תיאוריית דינאמיקות הקונפליקט, (Davis, Capobianco, Kraus, 2004), ועל גישתו של עומר, (2008, 2000, 2002), להתפתחות תהליכי הסלמה בין מבוגרים לילדים.

במחקר נטלו חלק 57 מורות, אשר עשו שימוש בכלי מקוון שפותח במיוחד לצרכי המחקר. כל מורה ניהלה סימולציה מקוונת של אינטראקציות קונפליקט עם תלמיד, משתף-פעולה, אשר פעל בהתאם למופע התנהגות מסלים מסוג מסוים.

בהתאם להשערות המחקר, עלה, כי דפוס ניהול הקונפליקט הכללי של מורות מאופיין בשימוש בטקטיקות אקטיביות ומסלימות, וכי מורות עוברות תוך זמן קצר מתחילת הקונפליקט משימוש בטקטיקות מפחיתות הסלמה לשימוש בטקטיקות מסלימות. נמצא גם, כי עוצמת התוקפנות של תגובת המורה עולה ככל שהקונפליקט מתמשך, וזאת ללא קשר לדפוס ההתנהגות של התלמיד. כמו כן נמצא כי דפוס ניהול הקונפליקט של המורה ותרומתה להסלמת הקונפליקט משתנות בהתאם למופע ההתנהגות של התלמיד. ממצאי המחקר עולים בקנה אחד עם הספרות העכשווית בתחום החינוך, המדגישה את החשיבות שבחקר יחסי הגומלין בין מורים לתלמידים, ואת הצורך של מורים לרכוש מיומנויות לניהול קונפליקטים בכלל ולעריכת תהליכים רפלקטיביים בפרט.

---

1. שם מנחה המחקר: פרופ' חיים עומר, החוג לפסיכולוגיה, אוניברסיטת ת”א.

מחקר פעולה של מתכשרת להוראה כמוביל שינוי חברתי לאורך זמן ד"ר אייל ליאת וד"ר רם דרורית

המחקר המתואר כאן הוא מחקר פעולה מהפרדיגמה המחקרית האיכותנית (שלסקי ואלפרט, 2007; שקדי, 2003) המעוגן בהקשר התיאורטי של תיאוריית הפעולה כמחוללת שינוי (Edwards & Fox, 2005; Edwards, Daniels, Gallagher, 2009). המחקר בוצע על ידי מתכשרת להוראה בשנת לימודיה האחרונה במכללה להכשרת מורים במרכז הארץ שלימדה כיתה בחטיבת ביניים במרכז הארץ באופן קבוע פעם בשבוע. הנתונים שאספה כללו תמלולי שעורים שלימדה, רפלקסיות שכתבה, משוב שקיבלה מעמיתים, מורים ומדריכים שצפו בשעוריה, מסמכים, תוצרי למידה, ותיעודי שיחות עם ילדים ובין ילדים, בפעילויות של בית הספר בשעות הלימודים ולאחריהן. המטרה המוצהרת של מחקר הפעולה הייתה העצמה פרופסיונאלית שלה כמורה ושיפור כישורי ניהול הכיתה שלה, אך הבעיה שזוהתה בשעורים שלימדה זימנה אפשרות לשינוי מטרות ההוראה ולשינוי חברתי לאורך זמן בשלושה מעגלי הקשר: אישי, כיתתי ובית ספרי.

הבעיה הראשונית שזוהתה בשעורים שלימדה הייתה תגובות והתנהגויות פוגעות של תלמידים בשעור כלפי שלושה ילדים דחויים בכיתה. תגובות מאתגרות אלה לא אפשרו לה לנהל שיח על הנושא שתכננה ללמד, והיה עליה לגייס אסטרטגיות של פתרון בעיות. היא פנתה לספרות התיאורטית וגילתה שהקשר של הפעולה שלה מורכב יותר משיח כיתתי. ההקשר הראשון של הפעולה שלה התמקד בשינוי האישי שלה ממקום של אדם הפועל פעולה תחומה ומוגבלת בהקשר מצומצם, כיתתי. היא נוכחה לדעת שפעולה כזו אינה יעילה ועברה למקום של סוכן שינוי אקטיבי הפורץ מעבר להקשר הפעולה הנתון ופועל במספר מערכות במקביל. היא החלה לפעול בהקשר חברתי של חברת הילדים - השתתפה בפעילויות שלהם והפעילה התערבויות מתאימות הן בשעות הלימוד בבית הספר והן בפעילויות שבהן השתתפו הילדים הדחויים לאחר שעות הלימודים. למרות השיפור בהתנהגות הילדים היה ברור לה ששינוי לאורך זמן דורש שינוי עמדות ופעולות לא רק בקרב הילדים, אלא גם בקרב צוות ההוראה בבית הספר. היא יצרה שינוי עמדות בקרב המורים כלפי צדק חברתי ומידת התרומה שלהם לכך. לצורך כך, גייסה את המורים לפעולה מתמשכת שמטרתה שילוב והעצמה של הילדים הדחויים חברתית. תוצאות המחקר ממחישות את התרומה של מחקר פעולה להובלת שינוי חברתי לאורך זמן בהקשר חינוכי.

רשימת מקורות:

שלסקי, שי ואלפרט, בי (2007). דרכים בכתיבת מחקר איכותני. מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט. עמ' 131-151. תל-אביב: מכון מופ"ת.

שקדי, אי (2003). מילים המנסות לגעת. מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. עמ' 128-141. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.

Edwards, A. and Fox, C. (2005). Using activity theory to evaluate a complex response to social exclusion. *Educational and Child Psychology*. 22(1). 50-60.

Edwards, A., Daniels, H., Gallagher, T., Leadbetter, J. and Warmington, P. (2009). *Improving inter-professional collaborations: Multi-agency working for children's wellbeing*. London: Routledge.

עברית חיה ברוסית הדבורה של מבוגרים ותיקים מברית המועצות לשעבר² ד"ר אלפי-שבתאי איריס וז'ורביצקי סוולנה

מחקר זה עוסק בשימוש הטבעי בעברית בתוך שיח אינטימי דבור ברוסית אצל מבוגרים, אשר הגיעו לישראל מברית המועצות לשעבר לפני כשני עשורים. המחקר בוחן את ההקשרים המניעים הפקה בעברית, ואת המטרות לשמן משלב הדובר בין שתי לשונותיו. ממצאי המחקר מציגים שפה דבורה בלתי שגרתית, שבה כשליש מכלל המילים של העולים הותיקים - מובע בעברית. הבחירה בעברית כוללת לקסמות, מונחים וביטויים, והיא מובעת בשני הקשרים בולטים. האחד נובע ממחסרים בתחום המסומן ברוסית; והשני, השכיח יותר, מונע ממחסרים בתחום תפיסת המושג בעברית לעומת ברוסית (ויצמן, 2010). השימוש בעברית כולל גם יצירה של הלחמים מורפו-תחביריים מקוריים, המשלבים שם עצם מעברית עם היחסה התחבירית, ההולמת לו לפי חוקי הרוסית, בהתאם למיקומו במשפט. הלחמים יצירתיים אלה יחד עם המילים והמונחים מעברית - יוצרים שיח רוסי-עברי רהוט, בו מתמזגות שתי השפות בטבעיות למבטים רצופים. בכך משרתת ההבעה הסלקטיבית בעברית את עקרונות-העל של השיחה הבין-אישית. אלו מכתיבים שיח קצר, מהיר ובעל אמירות ברורות, המקנות לנמען תמונה מדויקת לגבי הרעיון, אותו מבקש המוען להביע, ובד בבד דורשים רטוריקה ויצירתיות, שמטרתן לשמור על ההקשבה ועל תשומת הלב של הנמען. הממצאים ממחישים כיצד הדובר הדו-לשוני האורייני מתמודד עם אילוצי השיח הדבור ועם מטרותיו, ולפיכך, בוחר בזריזות, מתוך מאגר הידע הכפול של לשונותיו, את המונח ההולם ביותר לתוכן, להקשר, למקום, לזמן ולנמען, החי כמוהו מזה שנים רבות באותה סביבת יעד. גמישות מחשבתית ושליפה מושכלת של הפריט הלקסיקאלי המתאים ביותר מבין רפרטואר הרוסית והעברית הרחב שברשותו, מאפשרות למוען הדו-לשוני לגבור על קשיי התהלוך הצר והמידי של השיח הדבור, ולהפיק שיח קצבי, שוטף, מעניין ואותנטי.

רשימת מקורות:

ויצמן, א' (2010). "מחסרים במבט אחר: סוגייה בחקר התרגום והשלכותיה בחקר הלשון העברית". בתוך: *העברית שפה חיה*, כרך ה', עורכים: ר' בן-שחר, ג' טורי ונ' בן-ארי, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד והמכון לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר באוניברסיטת תל-אביב, 201-217.

---

2. בסיס הנתונים של המחקר מושתת על עבודתה של סוולנה ז'ורביצקי (2011). *החלפה לשונית בין רוסית לעברית בשיח דבור אצל מבוגרים דו-לשוניים לפי סוגה, גיל הגעה ומגדר*. פרויקט גמר בלימודי תואר השני ב"חינוך לשוני בחברה רב-תרבותית". תל-אביב: מכללת לוינסקי לחינוך. המחקר בוצע בהנחייתה של ד"ר איריס אלפי-שבתאי.

רכישת שפה שנייה אצל ילדים בעלי לקויות למידה בשפה ראשונה³ ד"ר ארזואן יוסי והר-שפי סו

מטרה

עבודה זה באה לבחון את ההשלכות של למידת השפה האנגלית כשפה שנייה (L2) על ילדים בעלי לקויות למידה בשפה העברית כשפת ראשונה (L1).

תקציר

מהות האינטראקציה בין שפה ראשונה לשנייה בקרב ילדים בעלי לקויות למידה מעורר עניין רב בקרב מחנכים וחוקרים. הממצאים הנוכחים מציגים עמדות שונות בכל הנוגע להשלכות למידת שפה שנייה בגיל צעיר על רכישת שפה ראשונה בכלל ועל לקויות למידה המאופיינות בשפה הראשונה בפרט. יש הגורסים כי חשיפה ללימוד שפה שנייה באוכלוסיות לקויות עלולה להערים מכשלות נוספות העשויים להוביל לעיכובים ברכישת שפת האם. אחרים מצביעים על אינטראקציה בונה בין שפה ראשונה לשנייה (Wills Scott, Bell & McCullum, 2009). בהמשך לממצאים אלו, ביקשנו בעבודה הנוכחית לבחון את השאלה: האם למידת שפה זרה מגיל צעיר משפרת את איכות רכישת שפת האם והשפה השנייה אצל ילדים בעלי לקויות למידה?

במחקר השתתפו ארבע קבוצות ילדים אשר נבחנו במטלות שיום תמונות והשלמת משפטים: (1) בעלי לקות למידה שלמדו אנגלית מגיל צעיר, (2) בעלי לקות למידה שלא למדו אנגלית מגיל צעיר, (3) ללא לקות למידה שלמדו אנגלית כשפה שנייה מגיל צעיר, (4) ללא לקות למידה שלא למדו אנגלית כשפה שנייה מגיל צעיר. ממצאי המחקר הראו כי למידת שפה שנייה מגיל צעיר תרמה לשיפור ביצוע המטלות הן בקרב קבוצת הלקויים והן בקרב התקינים. עוד נמצא כי קבוצת הלקויים אשר למדו שפה זרה מגיל צעיר ביצעה את המטלות במהירות הזהה לזו של קבוצת הילדים הלא לקויים שלא למדו אנגלית מגיל צעיר.

ממצאים אלו מאגדים ממצאים ממחקרים נוספים של דיסלקציה (Shayowitz & Shayowitz, 2004) ושפה שנייה, אשר הראו כי בשני המקרים נדרשת מעורבות האונה הימנית. שכנות קרובה זו בין מנגנוני שפה באוכלוסיות לקויות לבין עיבוד שפה שנייה עשויה להוות בסיס לאינטראקציה בין שני מנגנוני שפה אלו, ותומכת בממצאי העבודה הנוכחית.

References:

- Shayowitz, S.E., & Shayowitz, B.A. (2004). Reading disability and the brain. *Educational Leadership*, 61(6), pp. 6-11.
- Wills Scott, K., Bell, S.M., & McCallum, R.S. (2009). Relation of Native-Language Reading and Spelling Abilities to Attitudes Toward Learning a Second Language. *Preventing School Failure*, 54(1), pp. 30-40.

3. הוגש ע"י הסטודנטית סו הר-שפי כחלק מהדרישות לתואר ראשון בסמינריון: הבסיס הניורוקוגניבי של לקויות למידה ושפה.

החינוך המוזיקלי כמעבדה פדגוגית: על מקומה של המוזיקה ביוזמת התנסויות חדשניות בחינוך ארליך אמירה

בין בתי הספר הניסויים בישראל, מעניין במיוחד סיפורה של קבוצה בתוכם שגיבשה את המהלך הניסויי מתוך עולם החינוך המוזיקלי, כל מוסד בדרכו שלו. במערך הניסויי במוסדות אלה, המוזיקה ממלאת תפקיד כפול: הן כמושא תוכן (subject matter), הן כמצבור של עקרונות מנחים להיבטים ארגוניים ופדגוגיים. במהלך התפתחות הניסוי, עקרונות ליבה הנגזרים מתוך המאפיינים הטבעיים (innate) של החוויה המוזיקלית, כגון מושגים של 'הקשבה', 'הרמוניה', 'רב-קוליות' ו'חוויה אסתטית', עוברים תהליך של הפשטה ותרגום, ומושלכים על תהליכים של ניהול ארגוני ועל תהליכים של הוראה ולמידה במערכת הבית-ספרית.

עיון השוואתי בתהליכי הבניית המודלים החינוכיים החדשניים של שלושה בתי ספר ניסויים שיצאו מתוך עולם החינוך המוזיקלי מלמד על מקומו האפשרי של החינוך המוזיקלי בעיצוב תהליכי חדשנות בחינוך. בשלושת המקרים, המוזיקה הייתה חוד החנית של פריצת הדרך וסחפה אחריה את כל התהליך החינוכי. מן המסקנות עולה ההשערה שהחינוך המוזיקלי מהווה קרקע פורייה במיוחד להתנסויות חדשניות בחינוך, ולמשחקי פירוק והרכבה של מסגרת חינוכיות ומסגרות פדגוגיות. הסבר אפשרי לכך טמון בטבעה של החוויה המוזיקלית אשר מעודדת גישה פדגוגית חדשנית ופורצת דרך, שבבסיסה התייחסות רב-ממדית להתרחשות הלימודית. מכאן עולה ההצעה לראות בחינוך המוזיקלי מעין מעבדה פדגוגית: מרחב המזמן התנסויות חינוכיות חדשניות, שהשלכותיהן רלוונטיות ושימויות לכלל תחומי החינוך.

צפייה משתתפת ותיעוד ויזואלי ככליים
מתודולוגיים, פענוח תפיסת "תרבות היום היום"
באמצעות קודים חזותיים
ד"ר בן-פשוט מלכה וד"ר סיטון שושנה

בהרצאה זו נציג את המתודולוגיה אשר פותחה וגובשה במהלך מחקר תרבותי, אתנו-ויזואלי, שנערך במטרה לפענח את "תרבות היומיום" של התחנה המרכזית החדשה בתל-אביב. לאחר מכן נציג את אפשרות היישום של מתודולוגיה מחקרית זו גם לשדה החינוך ככלי עזר לעבודתם של אנשי חינוך בכלל ומורים בפרט.

מחקר התרבות עבר מהפך ברבע האחרון של המאה העשרים ובתחילת המאה העשרים האחת. תיאוריות פוסט-קולניאליסטיות אומצו למען הבנה של תופעת התרבות הגלוקאלית (גרסה לוקלית של התרבות הגלובלית) הרווחת במדינות העולם. לטענתנו עולם המושגים והמתודולוגיה הנשענים על מחקרים תרבותיים עכשוויים יכולים לשמש גם את חקר התרבות של מוסדות חינוכיים ברמות שונות, החל מרמת המוסד החינוכי ועד לרמת הכיתה או כל קבוצה ומרחב למידה קטנים אחרים. הכוונה למושגים "תרבות היומיום" ו"מפה מנטלית" ולמתודולוגיה האתנו ויזואלית העשויים להיות כלי עזר חשוב, נוסף, בעבודתו של כל מורה.

תרבות היומיום והמפה המנטלית

במאמרו "תרבות היומיום" חקר מישל דה סרטו (De Certeau, M. 1984) את מה שהוא כינה "פעולת המשתמשים" וחשף את דגמי הפעולה האופייניים להם. הוא יצא כנגד המחקר התרבותי אשר דחק לשוליים את המשתמשים והתייחס אליהם כאל גורמים נשלטים, פסיביים או צייתנים. מושג "תרבות היומיום" מתאר את מערכת היחסים הדינמית בין הממסד לכפופים לו במרחבים נתונים. בהקשר לסביבות למידה המושג עוסק בדיאלוג המתמיד שבין כוחות גלויים וכוחות סמויים. הכוחות הגלויים הם הגוף המנהל את המוסד – כיצד הוא רואה את המוסד ואיך הוא מפרש את הצרכים של הקהילות הלומדות והמלמדות. אלו הן אמירות אידאולוגיות ואסתטיות. לצידם תואר פעילות הכוחות הסמויים, של ציבור המשתמשים. שכן הציבור הוא אוסף של יחידים המפעיל פרקטיקות של תפקוד במרחב ובזמן ועל ידי כך הוא מנסה להתאים את סביבות הלמידה לרצוי המתאים והאפשרי לו ובכך יוצר תגובה מעצבת. המפה המנטלית היא מושג וכלי להבנת האופן שבו פרטים או קבוצה תופשים "מקום" נתון. המפה המנטלית היא תוצר של פענוח תרבות היומיום של המקום (Michener, H.A. & DeLamater, J.D 1994).

המתודולוגיה

המתודולוגיה המוצעת עוסקת בבניית המפה המנטלית מתוך שני מקורות: א. תפישת "המקום" באמצעות ייצוג, פענוח ופרשנות של קולות האנשים, הפרקטיקות שלהם, הדברים שהם יוצרים וצורכים והשימוש שאנשים עושים במרחבי המקום. על-פי שיטת המחקר האיכותני הממצב את החוקרים כחוקרים מעורבים כלי המחקר הם: הקשבה, ייצוג ופרשנות קולותיהם של אנשים ודברים גם יחד מתוך הנחת יסוד ש"הדברים" הכוללים חפצים, תמונות ומרחבים הם ישויות עצמאיות. אופיה של תצפית משתתפת זו נשענת על מושג "המשוטט" כפי שניסח וולטר בנג'מין (Benjamin, W., 2009).

ב. מקור נוסף בתהליך בניית המפה המנטלית מספקת שיטת הפענוח של תצלומי המקום. תיעוד המקום נעשה באמצעות צילום שיטתי של מרחביו וסביבותיו, צילום של חפצים ופרקטיקות הנהוגות בו. (Pink, 2001).

ניתוח סמיוטי משולב של הממצאים על פי תפיסתו של רולאן בארת' (Barthes, R., 1981) המאפשרת את הפרשנות הרגשית סובייקטיבית של ה"פונקטום". עיבוד הנתונים של שני המקורות הללו מספק מערכת של קודים מנטליים המעוגנים בתרבות החזותית של המקום ומתפקדים בתחילה כסימנים ולאחר מכן כמסמנים בשלוש מפות: גאוגרפית, מרחבית וקהילתית. שלושת המפות הן אבני הבניין של המפה המנטלית.

תרומת המחקר להכשרת מורים:

לדעתנו, מתודולוגיה זו מומלצת ככלי נוסף לאנשי חינוך להבנת האינטראקציות והתפקוד של מורים ותלמידים בזירות פעילותם החינוכית. לכן, מומלץ שילובה של מתודולוגיה זו בקורסים הפדגוגיים הרלוונטיים.

רשימת מקורות:

- Benjamin, W. (2009). *The Flaneur and Reflections* (in two volumes). Tel-Aviv: kibbutz Hameuchad publication (Hebrew publication, translation from the original German).
- Barthes, R. (1981). *Camera Lucida: Reflections on Photography*. New York: Hill and Wang.
- De Certeau, M. (1984). *The practice of everyday life*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Michener, H.A. & DeLamater, J.D. (1994). *Social psychology*, 3rd ed., Forth Worth: Harcourt Brace College.
- Pink, S. (2001). *Doing visual ethnography: images, media and representation in research*. London: Sage Publication.

דפוסי הוראה מרחוק במכללה להכשרת מורים כמנוף לקירוב הפריפריה למרכז ד"ר בר-טל סמדר

כניסת הטכנולוגיה והשימוש הרב שעושים במחשב התלמידים וכלל הציבור הביא את מורי-המורים לשלב את אפשרויות הטכנולוגיה בסביבת ההוראה שלהם. בכנס יוצג מחקר שחקר את דפוסי ההוראה החדשים שנוצרו בקרב מורי-מורים במכללה להכשרת מורים בישראל, בעת המעבר מהוראה מסורתית להוראה מרחוק באמצעות האינטרנט. מעבר זה אפשר ללומדים שונים הגרים רחוק מהמכללה להיות שותפים לתהליך הלמידה.

המסגרת המושגית למחקר הורכבה מהנושאים הבאים: הכשרת מורים, הוראה מרחוק, דיסציפלינה, וממדים של ההוראה: ארגון וייצוגי מידע, ארגון וניהול ההוראה ואינטראקציה.

בזכות השימוש במתודולוגיה איכותנית הגיעה החוקרת לתובנות ופרשנות שלא הייתה ידוע מראש וקשה היה להבחין בה. החוקרת בחרה בחקר מקרה תוך שימוש בפרדיגמה פרשנית המאפשרת שילוב של נקודת מבט של הנחקרים עם מבטה של החוקרת. כלי המחקר כללו: ארבעה עשר ראיונות פתוחים עם מורי-המורים במכללה אחת להכשרת מורים בישראל. קריאת מסמכים שהכילו דוחות מחקר, תיעוד וסיכום ישיבות, חזון המכללה שנכתבו בנושא במכללה בה נערך המחקר וכתובת יומן מחקר. בזכות עושר כלי המחקר אפשר היה לעשות טריאנגולציה עם הנתונים.

המעבר יצר פדגוגיה המאופיינת בארבעה דפוסי הוראה שנמצאים בזיקה לדיסציפלינות. כאשר כל דיסציפלינה רתמה את הטכנולוגיה לשימוש מוגבר באחד ממדדי ההוראה. דפוס ייצוגי של מורי מדעי החיים וסטטיסטיקה הדגיש את השימוש הרב במגוון ייצוגי מידע וכתובה אינטרנטית המאופיינת בקישורים רבים. דפוס אינטראקטיבי של מורי האוריינות שעיקרו מתן הערכה מעצבת על תוצרי הכתיבה של הסטודנטים תוך שימוש בכלי תקשורת וירטואליים התורמים להידוק האינטראקציה האישית מורה-סטודנט. דפוס ארגוני במקצועות חינוך התמקד בארגון וניהול ההוראה והלמידה באמצעות שימוש ביישומי מחשב. דפוס הוליסטי במקצועות חינוך וספרות שמהותו שילוב כל המאפיינים של הדפוסים הנ"ל בדגש על נוכחות חברתית. ניתוח דפוסי ההוראה הוביל ליצירת טיפולוגיה של ארבעה דפוסים הנעים על הרצפים הבאים:

ארגון הוראה גמיש – קבוע

ריבוי – מיעוט אופני אינטראקציה

מול ייצוגי מידע יצירתי – שמרני
אוריין טכנולוגיה - משתמש טכנולוגיה.

בטיפולוגיה בלטה הניגודיות בין המורים המלמדים מקצועת חינוך, הממשיכים ללמד בדפוס של הוראה פרונטלית לעומת מורים שהובילו סדנאות למידה בדרך אחרת.

בצומת (שילוב) של מפגש פדגוגיה עם טכנולוגיה תוך שינוי מקום, זמן ואופי השעור, הביא לכך שהפרדיגמה של Zeichner והאורינטציה של Feiman-Nemser בהכשרת מורים קבלו ממדים חדשים ונוספים ליישומן. מכאן עולה המסקנה, שדפוס ההוראה החדש מצריך הכשרה מקדימה ומתאימה לכל מורה בהתאם לדיסציפלינה שהוא מלמד.

מחקר זה מוביל לצמצום הפער בידע אודות דפוסי הוראה החדשים של מורי-מורים המלמדים מרחוק במכללה להכשרת מורים בישראל.

מסיבות חנוכה בגן הילדים: השתקפות ב- YOUTUBE ד"ר גלושנקוף קלאודיה

מסיבות חנוכה נחגגות בגן הילדים מתקופת הישוב (סיטון, 1998), אך בימינו אופי המפגש השתנה בעקבות הטכנולוגיה שמאפשרת לא רק צילומי וידיאו, אלא גם שיתוף אותם הקבצים באתרים פתוחים לכל כגון יוטיוב. מחקר זה מנצל מדיום זה ובוחן את השימוש בצילומי וידיאו הפתוחים לצפייה באתרי אינטרנט ככלי להכרה ולהבנת החיים המוזיקליים בגן הילדים מנקודת הראות של המתעדים והמפיצים אותם. בחינה זאת נעשית על-ידי התמקדות בחגיגות חנוכה הניתנות לצפייה חופשית באתר יוטיוב.

שיטת המחקר היא ניתוח תוכן, בדומה לניתוח תוכן של ציורים וצילומים במחקרים בתחום הסוציולוגיה של הילדות (Chappel, Chappel & Margolis, 2011; Ariès, 1960/62), ובאתנוגרפיה אודיו-ויזואלית (Goldman-Segall, 1998). הנתונים הם עשרת הסרטים הראשונים - שמשכם עולה על 30 שניות - שעלו בחיפוש באתר יוטיוב באמצעות המילים "חנוכה גן ילדים".

הממצאים מצביעים על השקעה בעיצוב חלל הגן, בבחירת האביזרים הרבים המייצגים סמלי החג, בתכנון הביצוע ובתרגולו. צוות הגן אחראי לכך, והילדים מתפקדים כשחקנים בלבד, אשר מבצעים את התנועות שנקבעו להם, מצטרפים לביצועים מוקלטים של מעט שירים מוכרים והרבה שירים חדשים, בשירה, בנגינה ובתנועה. היחיד בא לידי ביטוי רק בעיני המצלם. התפיסה המשתקפת היא של חגיגה המושתתת על מסורת שפותחה בחינוך הציוני בתחילת דרכו, עם סממנים חזקים של תרבות המדיה העכשווית.

סרטונים שמועלים לאתרים פתוחים לכל הם אכן בעלי פוטנציאל גבוה לחקר תרבות החגיגה בגן הילדים, ובמיוחד בהיבטים המוזיקליים והתנועתיים בה. עם זאת, יש מגבלות לסוג זה של מחקר: הדינמיות של הרשת, זווית הצילום, איכות הצילום וההקלטה, והיעדר מידע חשוב בנוגע לאירוע עצמו. אפשר אולי להתגבר על מגבלות אלו, על-ידי ניתוחים מקבילים של אותם הנתונים על-ידי חוקרים שונים, מדיסציפלינות שונות, בעלי עניין מחקרי שונה.

רשימת מקורות:

סיטון, שי (1998). *חינוך ברוח המולדת – התכנית החינוכית של מועצת המורים למען קק"ל (1953-1925) – דור לדור י"ד*. תל-אביב: בית הספר לחינוך האוניברסיטאות בן-גוריון, בר-אילן, תל-אביב, האוניברסיטה העברית והארכיון לחינוך יהודי בישראל ובגולה ע"ש אביעזר ילין.

Ariés, P. (1960/62). *Centuries of Childhood - A Social History of Family Life*, (R. Baldick, Trans.). New York: Vintage Books.

Chappell, D., Chappell, S., & Margolis, E. (2011). School as Ceremony and Ritual: How Photography Illuminates Performances of Ideological Transfer. *Qualitative Inquiry*, 17 (1), 56-73.

Goldman-Segall, R. (1998). *Points of Viewing Children's Thinking – A Digital Ethnographer's Journey*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

"מחדשים את הישן": הזמרה בשגרה של חיי הגן כמקדמת יכולות שפתיות ד"ר גלושנקוף קלאודיה והריס דפנה

שירת רבים בעת המפגש ביוזמת הגננת, הרבה פעמים בעזרת ביצועים מוקלטים של שירים, היא פעילות מוכרת בגן הילדים, אשר תורמת בעיקר לזהות הקבוצתית של כיתת הגן. שעורי מוזיקה, באחריות המורים למוזיקה, מתמקדים בפיתוח יכולות מוזיקליות כגון האזנה וחוש קצב, אך גם בהעשרת נושאים חוץ מוזיקליים (גלושנקוף ושחר, תשס"ה; לוי, 2009). מסתבר שפעילויות מוזיקליות עשויות לתרום לקידום מיומנויות שפתיות, במיוחד למודעות פונולוגית (Bolduc, 2009; Gromko, 2005).

במסגרת גן הניסויים ויזמות, הובלנו תכנית חדשה – ניסוי בשפת הגן – בגן טרום-חובה-חובה במרכז הארץ. מטרת התכנית היא קידום יכולות שפתיות באמצעות המוזיקה. מכיוון שתכנית שמתפתחת בגן ילדים צפויה להפוך לתכנית ליישום לגנים אחרים באמצעות תכנית הפצה (השתלמות גננות והדרכה בגנים על-ידי גננת מובילת הניסוי והיועצת האקדמית), החלטנו שאמצעים המוזיקליים יהיו אמצעים שלא דורשים ידע מוזיקלי מקצועי, ציוד מיוחד, ושהפעילויות משתלבות בשגרת חיי הגן. כך נבחרה שירת א קפלה (ללא לוווי כלי) של שירים המתאימים ליכולות הקוליות והמוזיקליות של הילדים (גלושנקוף, 1999; גלושנקוף וגל, תשע"ב), שהגננת מלמדת את הילדים, ומאפשרת ומעודדת לשיר אותם בשגרת חיי הגן.

תכנית זאת לוותה במחקר כמותי מהסוג של מבחן קדם ובתר במסגרת פרויקט הגמר בתואר השני, שבדק את השפעת התכנית על המודעות הפונולוגיות של הילדים. קבוצת הניסוי הייתה כיתת גן הניסוי, וקבוצת הביקורת הייתה כיתת הגן השכן. מבחן סף של טובול-לביא ושות' (1995) שימש ככלי המחקר, תוך מיקוד בצליל פותח וחריזה. בנוסף תועדה השירה של הילדים בהזדמנויות שונות באמצעות מצלמת וידיאו. הממצאים מראים שחל שיפור בשתי הקבוצות, אך בקבוצת הניסוי השינוי היה יותר עוצמתי, ובא לידי ביטוי במשחק הקולי.

רשימת מקורות:

- גלושנקוף, ק' (1999). היכולת הקולית בגיל הרך, בתוך נ' שחר, ע' סולקין, ק' גלושנקוף, ומי אופנהיים, נף צליל (עמ' 75-82). תל-אביב: מכון מופ"ת.
- גלושנקוף, ק' וגל, א' (תש"ס). מוזיקה בגיל הרך: בחירת חומרים. *הז הגן*, א', 101-94.
- גלושנקוף, ק' ושחר, נ' (תשס"ה). *מקומה ותפקידה של הגנת בחיי המוזיקה בגן הילדים*, דו"ח מחקר. ועדת המחקר הבין-מכללתית במכון מופ"ת, הוועדה לעידוד מחקרים של מכללת לוינסקי לחינוך, יחידת המחקר של מכללת בית-ברל.
- טובול-לביא, ג', לפידות, מ' ווהל, א' (1995). *מבחן ערנות פונולוגית ככלי ניבוי לרכישת הקריאה*. תל-אביב: הפקולטה לרפואה ע"ש סקאלר, אוניברסיטת תל-אביב.
- Bolduc, J. (2009). Effects of a music program on kindergartners' phonological awareness skills. *International Journal of Music Education*, 27, 37-47.
- Gromko, J.E. (2005). The effect of music instruction on phonemic awareness in beginning readers. *Journal of Research in Music Education*, 53(3), 199-209.

כיצד מעריכים מורי המוזיקה בבית הספר היסודי את תלמידיהם?⁴ גלסנר רינה, M.Ed, בחינוך מוזיקלי

בשנים האחרונות הולכת וגוברת ההכרה בחשיבותה של ההערכה כמקדמת תהליכי הוראה, הערכת הישגי התלמידים בשעורי המוזיקה מעוררת שאלות ותהיות.

מטרתה של עבודה זו היא לחשוף תמונת מצב של הערכה במוזיקה בבית הספר היסודי כפי שהיא מתבצעת בארץ. באין קריטריונים מוצהרים ומוכרים, מטרת העבודה לגלות כיצד מורים מעריכים את תלמידיהם – על פי אלו קריטריונים? ומתוך מה נובעים קריטריונים אלה? מהן השיטות בהן משתמשים המורים להערכה?

ברקע התיאורטי מוצגת סקירה על מהפכת ההערכה וכניסת החלופות האיכותיות להערכה בתכנון לימודים במוזיקה בארץ ובעולם ובהערכה בחינוך המוזיקלי.

המחקר נערך במתכונת סקר. הכלי המרכזי במחקר היה שאלון סגור למעט כמה פריטים פתוחים.

הממצאים העיקריים:

1. חוסר אחידות בתכנית הלימודים במוזיקה אותה מלמדים בבתי הספר היסודיים.
2. חוסר אחידות בשיטת ההערכה ובכלי ההערכה בהם משתמשים המורים.
3. רוב המורים (מעל 90%) מעריכים לפי קריטריונים חוץ מוזיקליים ובעיקר התנהגות, פחות מ-50% מהם משלבים בהערכה קריטריונים מוזיקליים.
4. נושא היצירתיות מוזכר ברוב תכניות הלימודים השונות אך בהערכת המורים את התלמידים נושא זה כמעט ואינו מטופל.

עצם העלאת השאלות על הערכה מעלה את הנושא למודעותם של המורים; מתוך תשובות המורים לשאלה כיצד הם מעריכים, ייתכן שאפשר יהיה להציע רשימת קריטריונים שתהווה כלי עזר למורים בהערכת תלמידיהם, כמו כן פניה לקובעי המדיניות בחינוך המוזיקלי בארץ להוסיף לתכנית הלימודים החדשה פרק הדרוש בהערכה ומציאת קריטריונים מתאימים לכל פרק בתכנית, מתוך ההבנה כי אין למידה ללא הערכה, ואין הערכה מנותקת מהלמידה. ומקצוע שאינו מעריך את עצמו - אינו מוערך.

---

4. מחקר זה נערך במסגרת פרויקט הגמר בתוכנית התואר השני "חינוך מוזיקלי" בהנחית ד"ר עדנה ענבר

רשימת מקורות:

בירנבוים, מ' (1997). *חלופות בהערכת הישגים*. תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, רמות.

בירנבוים, מ' (1999). *הערכה מושכלת*. תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, רמות.

Barkly, T.M. (2006). Assessment of The national standards for music education: A study of elementary general music teacher attitudes and practices. *Submitted to the Graduate School of Wayne State University, Detroit, Michigan in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master Of Music. Retrieved from:*
<http://gradworks.umi.com/14/39/1439697.html>

Parental involvement in the individual educational program for Israeli students with disabilities

Dr. Hebel Orly

Purpose of the study: The purpose of this qualitative phenomenological study was to achieve an understanding of the perceptions and experiences of Israeli parents of students with severe disabilities about the involvement of parents in IEPs.

Background: Since 1998, the ISED has been developing outlines and recommendations about how to implement the sequence of the IEP process into the professional routines of special schools in Israel (Gumpel & Sharoni, 2007). Recommendations included general guidelines to include parents in the process

Research method and design: The qualitative phenomenological approach supported the exploration of parents' feelings and perceptions of IEPs. Data collection involved two sequential stages. The first part of the process started with interviewing 20 parents whose children study in special education schools in the Tel Aviv area in Israel. In the second part of the process, nine special education teachers involved in IEPs participated in a focus group and shared their perceptions about the themes revealed in parents' responses.

Findings: Through analysis of parents' responses, five main themes became apparent: a child-centered focus, parents' self-efficacy, parent-teachers communication, parent-teacher collaboration, and trust.

Conclusion: The main conclusion of the research was that parental involvement and effective parent-teacher collaboration in the IEPs of students with severe disabilities is founded on relationships of trust and positive communication between families and schools. Embracing a family-centered vision in special education programs supports the involvement of parents collaboration with teachers in planning child-centered IEPs. Parents and teachers identified factors impeding collaboration as the vagueness of the language used in IEP forms, restricted time to meet and discuss children's needs, and insufficient knowledge on the part of parents and teachers.

References

- Gumpel, T., & Sharoni, V. (2007). Current best practices in learning disabilities in Israel. *Learning Disabilities Research & Practice*, 22(3), 202-209. doi:10.1111/j.1540-5826.2007.00244.x

הערכת תכנית לשיפור ההתמודדות האישית והחברתית של תלמידים עיוורים עם סביבתם החברתית ועם סטיגמות ד"ר הס איתי

מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את יעילותה של תכנית חינוכית חברתית שהותאמה לתלמידים עיוורים (גילאי 8-17), הן על ידי התלמידים עצמם והן על ידי המחנכות שלהם אותם. התכנית התבססה על שיטת "מעגלי הפנמה" המאופיינת בלמידה באמצעות התנסות אישית, שיתוף קבוצה, דיון מושגי והסקת מסקנות. מטרת התכנית הייתה בחיזוק מיומנויות אישיות וחברתיות של התלמידים אשר עשויות להקל בהתמודדותם החברתית, בין היתר על ידי התמודדות עם סטיגמות.

29 תלמידים עיוורים חולקו ל-5 קבוצות ולכל קבוצה הוצמדה מחנכת. כל הקבוצות השתתפו בתכנית שארכה 28 מפגשים בני שיעורים במשך שנת לימודים. ממצאי המחקר התבססו על ניתוח שאלונים שהועברו לתלמידים ולמחנכות בתחילת התכנית ובסופה להערכת התפקוד החברתי, דימוי עצמי והתמודדות עם סטיגמות.

ממצאי המחקר העלו כי בעקבות התכנית דיווחו התלמידים על תפיסה מפורחת יותר של המגבלה והתמודדות טובה יותר עם סטיגמות. כמו כן, נמצא כי נוצרה התאמה בין הערכת המחנכות את התלמידים לבין הערכת התלמידים את עצמם. ב"קבוצת מיקוד" שנערכה למחנכות בסיום התכנית דיווחו המחנכות גם על שיפור בהתנהגות התלמידים בינם לבין עצמם ובינם לבין סגל ההוראה.

חשיבות ממצאי המחקר היא בהצגת תכנית בחינוך המיוחד שהמוקד בה אינו עבודה על הלקות אלא בהתמודדות חברתית בעיקרה, ולכן היא עשויה להיות יעילה גם עבור אוכלוסיות אחרות בחינוך המיוחד.

רשימת מקורות:

רייטר, ש' (2004). מעגלי אחוה. חיפה: אחוה.

מדיניות השמת ילדים במוסדות סגורים – השיח, השיטות וההשלכות פרופ' הרצוג אסתר

ההרצאה תעסוק במחקרי על מדיניות הרווחה בסוגיית "ילדים ונוער בסיכון". מטרת המחקר היא לבחון את השיח ודרכי הפעולה של מערכת הרווחה ביחס לילדים ובני נוער "בסיכון" ואת השלכותיה של המדיניות השלטת. מדיניות זו מתבססת בעיקרה על "השמה חוץ ביתית", כלומר, על מערך של מסגרות פנימייתיות, שבהן מושמים ילדים מגיל 0 ועד גיל 18, שהוצאו ממשפחותיהם באמצעות צו בית משפט. אתאר את הכלים והשיטות המייצרים את הלגיטימציה של המדינה, באמצעות מנגנוני הרווחה, להתערב במערכת המשפחתית. אדון גם בסתירה המובנית בין השיח על "רווחה" ו"סיוע" לנזקקים לבין הפרקטיקה של פגיעה בפועל בקבוצות מוחלשות בחברה, ובעיקר באמהות חד-הוריות ובילדיהן. הפרשנות שאציע תעמוד על האינטרסים המגוונים מאחורי התנהלותה של ביורוקרטיית הרווחה. אטען כי הריכוזיות וההירארכיות של המבנה הביורוקראטי מבטיחות את שליטת הפקידות הבכירה בתקציבים, בגיוס ובהעסקת כוח האדם ובפיקוח המקצועי. כמו כן, הגיבוי של המערכת המשפטית, הרואה בפקידות הסעד גוף מקצועי המחויב לאידיאולוגיה של דאגה לחלשים, מהווה עוגן מרכזי של מדיניות ה"השמה החוץ-ביתית".

בהמשך לניתוח אציע כוון לשינוי המדיניות, לפיו יש לפתח שירותי חינוך ורווחה בקהילה, באמצעות ביזור המשאבים והעברתם לידי הרשויות המקומיות, האמונים על מתן שירותים לאזרחים. השקעת המשאבים במערך הבית-ספרי, במרכזים קהילתיים ובחיזוק המשפחה, עשויה לתרום רבות לתשתית החברתית ולחוסן האישי, המשפחתי והקהילתי בישראל.

אתבסס על מחקר פעולה, שתחילתו בפעילות חברתית מזה שני עשורים, והמשכו בניתוח תיאורטי של סוגיית "ילדים ונוער בסיכון" (הרצוג: 1991; 1996; 2004; 2009). הדוגמאות שיוצגו נאספו במהלך ליווי משפחות במאבקהן נגד הוצאת ילדיהן מרשותן והשמתם במוסדות סגורים של מערכת הרווחה. הניתוח התיאורטי יתבסס על ספרות מתחומי הסוציולוגיה, האנתרופולוגיה, העבודה הסוציאלית והמשפט (Handelman, 1980; Bowlby, 1979; שמואלי, 2005; מאסס, 1996; סלונים נבו ולנדר, 2004).

רשימת מקורות:

הרצוג, א' (1991). "אידיאולוגיה ומציאות בהוסטל לנערים" *חברה ורווחה*. יא': 213-196.

----- (1996). "מי מרוויח ממדינת הרווחה?" *תיאוריה וביקורת*. 9: 104-81.

----- (2004). "אלימות ביורוקרטית וטובת הקטין", בתוך ל' עדן, א' שדמי וי' קים (עורכים) *רודפי צדק, מחקרים בפשיעה ואכיפת חוק בישראל*. תל-אביב: צ'ריקובר. 294-257.

----- (2009). "האם מנגנון העבודה הסוציאלית מסייע לעניים או מנציח את העוני ופוגע בשכבות החלשות?" *המרחב הציבורי* (3): 166-157.

מאסס, מ' (1996). "טובת הילד" – על הבחירה הערכית ותפקיד המומחים" *חברה ורווחה*, טו(4): 429-415.

סלונים נבו, ו', לנדר, י' (2004). "האם טובת הילד יכולה להתקיים בנפרד מטובת המשפחה? חשבות והמלצות לשינוי", *חברה ורווחה*, כד(4): 433-401.

שמואלי, ב' (2005). "הקונפליקט בין זכויות הילד לטובת המשפחה", *שערים למשפט*.

שמואלי-<http://www.mishpat.ac.il/objects/72-pdf>

המשפחה לטובת הילד זכויות בנין 20% בנין 20% הניגוד 20% 74%

Bowlby, J. (1979). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London: Tavistock.

Handelman, D. (1980). "Bureaucratic Affiliation: The Moral Component in Welfare Cases" in: E. Marx (ed.) *A Composite Portrait of Israel*. London: Academic Press, 257-282.

נוף חזותי כמבטא מדיניות חינוכית ולשונית בשלושה בתי-ספר במרכז הארץ⁵ טבול טלי

מחקר זה בחן את המדיניות החינוכית לשונית כפי שהיא באה לידי ביטוי במדיניות המוצהרת ובנוף החזותי בשלושה בתי-ספר יסודיים מזרמים שונים: ממלכתי, ממלכתי-דתי ובית-ספר ממלכתי משלב (דתיים וחילונים) בישוב ותיק במרכז הארץ.

שאלת המחקר הראשית היא: איזו מדיניות חינוכית לשונית באה לידי ביטוי בשלושה בתי-ספר מזרמים חינוכיים שונים? במסגרת שאלה זו, שאלות המשנה הן: (1) מהן מטרות פריטי הנוף החזותי? (2) מי קובע את פריטי הנוף החזותי בבתי-הספר ומי מפיק אותם? (3) על-פי מה נקבעים פריטי הנוף החזותי? ו-(4) למי מיועדים פריטי הנוף החזותי?

המחקר הנדון הוא מסוג האתנוגרפיה בחינוך ובהגדרה צרה יותר אתנוגרפיה בבתי-ספר (צבר-בן יהושע, 2001). כמו כן, הוא מסווג כאתנוגרפיה חזותית (מכטר, 2010). הנתונים נאספו באמצעות תצפית משתתפת (באמצעות צילום) וראיונות עם בעלי תפקידים (צבר-בן יהושע, 1995) פעמיים במשך כשנת לימודים אחת.

במחקר נמצא ביטוי למטרות שונות להצגת הפריטים החזותיים הן בראיונות והן בפריטים החזותיים. המטרות הן פדגוגיות, אינסטרומנטליות ואסתטיות, כשהמטרה הפדגוגית היא הנפוצה והמסועפת ביותר מבין שלשת סוגי המטרות וכוללת מטרות משנה ערכיות-נורמטיביות, קוגניטיביות, רגשיות ומטרות שעשוע. כמו כן, ניתן למצוא סוגי מדיניות שונים הנוגעים לגופים המעורבים בקביעת ובהפקת פריטי הנוף החזותי. סוגים אלו הם "מלמעלה למטה" (Top-Down) וכוללים את משרד החינוך או הנהלת בית-הספר, "מלמטה למעלה" (Bottom-Up) (Shohamy, 2006), הכולל יוזמות תלמידים והסוג הנפוץ ביותר שהוא שיתוף בין גורמים שונים כגון תלמידים, מורים והורים. הפריטים נקבעים בהתאמה לתכניות הלימודים של משרד החינוך, מדיניות ומטרות בית-ספריות, שקולי זמן, מרחב ותקציב והכלה של תרבות התלמיד. במחקר אף אותרו קהלי יעד שונים עבור מיועדים הפריטים. אלו כללו בראש ובראשונה את הורי התלמידים, התלמידים עצמם וגופים נוספים.

רשימת מקורות:

- מכטר, א' (2010). *אוריינות חזותית: עיון, מחקר ויצירה*. תל-אביב: רסלינג.
- צבר-בן יהושע, נ' (1995). *המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה*. בן-שמן: מודן.
- צבר-בן יהושע, נ' (2001). אתנוגרפיה בחינוך. בתוך נ' צבר-בן יהושע (עורכת). *מסורות וזרמים במחקר האיכותי* (עמ' 101-139). לוד: דביר.
- Shohamy, E. (2006). *Language policy: Hidden agendas and new approaches*. New York and London: Routledge.

---

5. מחקר זה נערך במסגרת פרויקט הגמר בתכנית התואר השני "חינוך לשוני בחברה רב-תרבותית" בהנחיית ד"ר דרורית רם.

כשלים תקשורתיים בשעורי המתמטיקה⁶ ד"ר טבח מיכל וד"ר נחליאלי טלי

מטרות המחקר

זיהוי תהליכי למידה בקרב סטודנטים המתמחים בהוראת המתמטיקה בתכנית לבית הספר היסודי.

רקע תאורטי קצר

כשל תקשורתי (קונפליקט קומוגניטיבי) הינו מצב שבו התקשורת נפגעת מכיוון שהמשתתפים בשיח פועלים על פי כללי-על שונים (Sfard, 2007, 2008). למשל, אם נתייחס לשיח על כפל מספרים מכוונים, ההחלטה שמכפלת שני מספרים שליליים היא חיובית, מתבססת על כלל-על המתייחס לצורך בשמירה על קוהרנטיות בתוך עולם המספרים. עם זאת, בשעורי מתמטיקה התלמידים רגילים לשמוע הסברים המתייחסים למודלים מוחשיים. כלומר, לכלל-על הרואה בקיומו של מודל מוחשי את הבסיס להגדרות מתמטיות. במהלך הלמידה, התלמידים אמורים להבחין בשינוי בכללי-העל המנהלים את השיח המתמטי. כלל על הוא, אם כך, כלל (לרוב סמוי) אשר על פיו מתנהלת התקשורת בתחום תוכן מסוים.

שיטת המחקר

מחקר איכותני. ניתוח הנתונים מתבסס על ניתוח השיח שהתנהל בכיתה במהלך קורס מתמטי שהתקיים במכללה להכשרת מורים. איסוף הנתונים כלל צילום של כל השעורים במסגרת קורס סמסטריאלי אחד. ניתוח הנתונים התבסס על התאוריה הקומוגניטיבית של ספרד (2008) ועל הגישה הבלשנית של systemic functional linguistics של Halliday (1978).

ממצאים עיקריים

נציג מספר דוגמאות לקונפליקטים תקשורתיים שנמצאו בכיתה.

מסקנות והשלכות

פעמים רבות מורים מודעים לכך שקיים קושי בלמידת נושא מתמטי מסוים, אך המקור לקושי ומכאן גם ההתייחסות שעשויה לעזור לתלמידים להתגבר על קושי זה נותרים חבוים. המודעות לרעיון של כשל תקשורתי וכן לפוטנציאל הטמון בהתייחסות תקשורתית לפתרון הכשל עשויים להביא לשיפור בהוראת הנושא ומכאן – לשיפור בלמידה של התלמידים.

רשימת מקורות:

Halliday, M.A.K. (1978). *Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning*. Edward Arnold.

Sfard, A. (2007). When the rules of discourse change, but nobody tells you: making sense of mathematics learning from a commognitive standpoint. *Journal of learning science*: 16, 4, 1-47.

Sfard, A. (2008). *Thinking as communicating: Human development, the growth of discourses, and mathematizing*. New York: Cambridge University Press.

6. המחקר ממומן על ידי הקרן הישראלית למדע (ISF), מענק מספר 446/10.

חקירת השיח החופשי של ילדים בשיחות חממה במסגרת הפעלת תכנית לגינון טיפולי יגל נעמי וד"ר צימט גילה

גינןן טיפולי הינו שימוש בצמחים ובפעילויות הקשורות לגינון, ככלי מסייע בריפוי ושיקום של בעבודה זו נבחנו מיומנויות תקשורתיות שפתחו ילדי הגן במהלך שיחות חממה במסגרת עיסוק בגינון טיפולי.

הילדים רוכשים את כישוריהם התקשורתיים דרך השתתפות באירועי שיח משמעותיים עם ילדים אחרים. תהליך התפתחותה של הכשירות התקשורת נעשה כאשר האחריות למהלך השיחה עובר מהמבוגרים אל הילדים. ילדים בני 4-6 לומדים ליזום ולנסח כוונות, להגיב ברצפים בעלי אורך שונה, להקשיב לזולת ולענות לעניין, לפתח טיעון, לספר סיפור ולהציע הסבר ברמות ההולמות את גילם, עוד ביכולתם לנהל משא ומתן, לפתח דיון, להשתמש במשלב לשוני תואם, לנסח בקשות והתנצלויות וכל זאת בסוגות שונות של שיחות ובכיוולים פנימיים וחיצוניים.

מטרת המחקר (1) לזהות תכנים העולים משיחות החממה של קבוצת ילדים בגילאי 5-6, בעקבות פעילות גננית וטיפול בבע"ח במסגרת הפעלת תכנית לגינון טיפולי. (2) לזהות רכיבי כשירות שיחתית באמצעות ניתוח השיח.

המחקר הוא איכותני מסוג פנומנולוגי פרשני, חקר מקרה רב משתתפים. השתתפו שישה ילדים.

איסוף הנתונים נעשה באמצעות תצפיות משתתפות בהן תועדו שיחות חממה. נתוני המחקר כוללים 15 שיחות חממה מתועדות שנערכו על ידי קבוצת ילדים קבועה בת ששה משתתפים. השיחות שתועדו התקיימו בסיומה של עבודה בגינון הטיפולי.

ניתוח ועיבוד הנתונים נערך בארבעה אופנים:

1. ניתוח תוכן קטגוריאלני בגישת התיאוריה המעוגנת בשדה. 2. ניתוח המטאפורות בשיחות - זיהוי וניתוח המטפורות בשיח (רוסו-צימט, דן-אביבי וגילת, 2009). 3. ניתוח בלשני - התייחסות לסמנטיקה מבנים וצורות. הבחנה במאפייני הטקסט הריגושי (פרוכטמן, 1990). 4. חקר השיחה - ניתוח על פי סוגות השיח המורחב ורכיבי הכשירות השיחתית (בלום קולקה, 2011).

בניתוח 15 שיחות חממה אותרו 5 קטגוריות מרכזיות: נושאים מדעיים, משפחתיים, ערכיים, נושאים הקשורים לפרידה מהגן ושיחות על שיחות. עוד נמצא כי עיקר השימוש במטאפורות נעשה לתיאור רגשות ויחסים, ובסדר יורד לתיאור תכונות ומראות. המחקר מצא גם כי ילדים משתמשים בעיקר בטקסטים ריגושיים (על כל מאפייניהם) בדיבורם. בנוגע לרכיבי כשירות שיחתית – ברוב השיחות הכיול היה על אמת, הודגמו רמות שונות של יכולות הקשורות למנגנון מערכת חילופי התורות ונמצאה רמה גבוהה של דיאלוגיות, שיתוף פעולה ולכידות קבוצתית. קשיים שהודגמו הם: קושי בהבטחת תור מורחב, קושי בשמירת עיקרון הרלוונטיות, וקושי להעריך נכונה את רמת הידע של השומע ועל פיו להתאים את רמת הטקסט.

כלי למדידת הפוטנציאל לחשיבה חדשנית בפיתוח רעיונות טכנולוגיים בקרב סטודנטים במקצועות עתירי ידע וטכנולוגיה ד"ר כהן ליזי

מאמר זה מבקש לדווח על כלי מחקר שפותח בכדי למדוד את הפוטנציאל ליצור ולממש רעיונות טכנולוגיים חדשניים בקרב סטודנטים להנדסה במקצועות עתירי ידע וטכנולוגיה. חדשנות (Innovative Thinking) הוגדרה במחקר זה כיצירתיות שמומשה בהצלחה והיא תלויה ביכולת העובדים לחשוב, ללמוד וליצור. היכולת של יחידים לחדש מורכבת מיכולתם ליצור רעיונות מקוריים - Idea Generation, ומיכולתם לממש את הרעיונות - Idea Implementation (Janssen, 2001).

מטרת המחקר היתה לפתח את כלי המדידה IGI ולבחון את מהימנותו ותקיפותו באיסוף נתונים המצביעים על הפוטנציאל לחשיבה חדשנית בפיתוח רעיונות טכנולוגיים. הכלי אותו אנו מכנים IGI - Ideas Generation Implementation, מבוסס על מודל החדשנות הארכיטקטונית (Henderson & Clark, 1990) למדידת חדשנות במוצרים טכנולוגיים. הכלי מגדיר שני ממדים של חשיבה: הראשון, ממד ה"מרכיבים" המתיחס לעוצמת השינוי במרכיבי הרעיון הטכנולוגי המוצע ביחס למרכיבי הטכנולוגיה הקיימת; השני, ממד ה"ארכיטקטורה" המתיחס לעוצמת השינוי באינטגרציה שבין מרכיבי הרעיון הטכנולוגי המוצע ביחס לאינטגרציה שבין מרכיבי הטכנולוגיה הקיימת.

ממדים אלה מגדירים ארבע רמות של חשיבה חדשנית רעיונית: האחת, חדשנות אינקרמנטלית המתבטאת בשינוי מתון במרכיבים ושינוי מתון בארכיטקטורה; השנייה, חדשנות מודולרית המתבטאת בשינוי דרסטי במרכיבים ושינוי מתון בארכיטקטורה; השלישית, חדשנות ארכיטקטונית המתבטאת בשינוי מתון במרכיבים ושינוי דרסטי בארכיטקטורה; והרביעית, חדשנות רדיקלית המתבטאת בשינוי דרסטי במרכיבים ושינוי דרסטי בארכיטקטורה. בנוסף, הכלי מאפשר למדוד את הפוטנציאל למימוש הרעיונות המוצעים לטכנולוגיות עתידיות.

כלי המדידה נמצא מהימן ותקף. מהימנות α של קרונבך היתה 0.75, עבור פוטנציאל המימוש של הרעיונות הטכנולוגיים ו-0.82, עבור רמת החדשנות בפיתוח רעיונות טכנולוגיים. מהימנות בין-שופטים, על פי מדד kappa נעה בין 0.64 ל-0.73 ונמצאה מובהקת.

מילות מפתח: חשיבה חדשנית, חדשנות טכנולוגית, סגנונות קוגניטיביים, ייצור רעיונות, מימוש רעיונות.

רשימת מקורות:

- Henderson, R.M., & Clark, K.B. (1990). Architectural innovation: The reconfiguration of existing product technologies and the failure of established firms. *Administrative Science Quarterly*, 35, 9-30.
- Janssen, O. (2001). Fairness perceptions as a moderator in the curvilinear relationships between job demands, and job performance and job satisfaction. *Academy of Management Journal*, 44, 1039-1050.

אימון לאסרטיביות עם מתבגרים יוצאי אתיופיה ד"ר כורם ענת

מספר בלתי מבוטל של מתבגרים יוצאי אתיופיה עונים על המאפיינים של נוער בסיכון. במישור החברתי, נמצא שרמת האסרטיביות של נוער יוצא אתיופיה נמוכה מזו של מתבגרים מקבוצת הוותיקים, וכי הם מאופיינים ברמה גבוהה יותר של פאסיביות בהשוואה למתבגרים מקבוצת עולי חבר העמים ומקבוצת הוותיקים (כורם, טטר והורנצ'יק, 2010). היות וקיים תיעוד נרחב אודות תרומתה של האסרטיביות לחייהם החברתיים של מתבגרים (e.g., Eskin, 2003), והיא גם נמצאה קשורה באופן חיובי להסתגלות במעברים בין תרבויות (e.g., Poyrazli, McPherson, Arbona, Pisecco, & Nora, 2002), נערך ניסיון להעלות את רמת האסרטיביות של נוער זה באמצעות אימון. המאמר הנוכחי יתמקד בתיאור, הדגמה וניתוח של אימון ("Assertiveness Training"), אשר נערך עם קבוצה של חמישה-עשר מתבגרים יוצאי אתיופיה תוך התבססות על מקורות המידע הבאים: תיעוד שבעת המפגשים של האימון הקבוצתי וראיונות אישיים עם כל המשתתפים בסיום התכנית. מניתוח התיעוד עלה כי ספירת כמות התגובות האסרטיביות של משתתפי הקבוצה בכל מפגש הצביעה על דפוס של למידה. מניתוח הראיונות עלה כי האימון נתפס על ידיהם כמשמעותי וכבעל השפעה חיובית על האינטראקציות החברתיות שלהם. ההרצאה תלווה בהדגמות מתוך האימון, ותוצגנה התובנות מהתנסות זו לעבודה החינוכית עם נוער יוצא אתיופיה.

רשימת מקורות:

כורם, ע', טטר, מ' והורנצ'יק, ג' (2010). אסרטיביות בין-קבוצתית ותוך-קבוצתית בקרב מתבגרים עולי חבר-העמים ובני העדה האתיופית: השלכות על הייעוץ החינוכי. *הייעוץ החינוכי, ט"ז*, 37-55.

Eskin, M. (2003). Self-reported assertiveness in Swedish and Turkish adolescents: A cross-cultural comparison. *Scandinavian Journal of Psychology, 44*, 7-12.

Poyrazli, S., McPherson, R., Arbona, C., Pisecco, S., & Nora, A. (2002). Relation between assertiveness, academic self-efficacy and psychological adjustment among international graduate students. *Journal of College Student Development, 43*, 632-642.

על חדשנות ויצירתיות בחינוך המוזיקלי ד"ר לאור ליה וד"ר ענבר עדנה

בפגישותינו עם סטודנטים מתכנית החינוך המוזיקלי לתואר שני, שרובם ככולם פעילים בתחום החינוך המוזיקלי במסגרות שונות ומגוונות, חוזרת ועולה משאלתם לרכוש ידע עדכני, תיאורטי ומעשי כאחד, לגבי גישות חדשות לחינוך המוזיקלי.

אנו מנסים כמיטב יכולתנו להיענות לצורך זה של הסטודנטים, שעולה בקנה אחד עם "האני מאמין" הפדגוגי שלנו, ועם גישות מתקדמות (כמו למשל - Reimer, 1992; Westerlund, 2003). את פירות המאמץ המשותף שלנו, המורים והסטודנטים, אנו רואים בעבודות הגמר שלהם, בפרויקטים היצירתיים שלהם, ובהשפעתם הניכרת בשדה החינוך המוזיקלי בארץ (לדוגמה, גלסנר, 2010; ארליך, 2009; יצחקי, 2009; אבירם, 2007).

הבסיס התיאורטי לעשייה שלנו מושפע מהמפכה הקוגניטיבית, אשר חלחלה לתוך החינוך המוזיקלי באיטיות, וזוכה כיום לקבל את ביטוייה בעולם, ובאופן חלקי גם בארץ (ענבר, בדפוס).

אם בעבר הלא רחוק הייתה ההתייחסות אל המוזיקה כאל תחום "סטריילי", שכמעט ואין לו נגיעה אל העולם שמחוצה לו, וכל מוזיקה שהוגדרה כ"חוץ מוזיקלית" נחשבה כנחותה, הרי שכיום יש ביטוי נרחב לקשרים של המוזיקה אל העולם הממשי, אל החברה על מגוון צורותיה ומאפייניה ("רב תרבותיות"), ואל עולמו הרגשי של היחיד. אם בעבר החינוך המוזיקלי היה מעין תורת-סוד המועברת מהמומחים לתלמידיהם (מגן ועד אוניברסיטה), הרי שכיום יש הכרה בכך, שכמו הלשון כך גם המוזיקה מתפתחת מתוך ידע טבוע (innate knowledge), שהיא איננה רק עניין של כישרון, אלא יכולת טבעית מופלאה שיש לפתח, ושיש להתפתחות המוזיקלית השפעה על מגוון תפקודים לימודיים, חברתיים, רגשיים ואסתטיים גם במרחב ה"חוץ מוזיקלי".

בכנס נציג כמה מן הגישות החדשות, תוך הסתמכות על מחקרים מהעולם ועל מחקריהם של סטודנטים שלנו. נערוך היכרות ראשונית עם אחת מתוך מגוון דרכי ההתנסות בגישות יצירתיות לחינוך מוזיקלי, ונציג קומץ מתוך עבודות מחקר, יוזמה ועשייה מקורית של בוגרי לימודי התואר השני בחינוך מוזיקלי (גלסנר, 2011; ארליך, 2009; יצחקי, 2009; אבירם, 2007).

מבחר מצומצם של מקורות:

אבירם, א' (2007). תהליכי יצירה מוזיקלית ממוחשבת אצל בני נוער הפועלים בביתם – פרויקט ניסיוני. עבודה לתואר שני בחינוך מוזיקלי, תל-אביב: מכללת לוינסקי לחינוך.

ארליך א' (2009). תהליכי התבונת אצל תלמידי תיכון מוזיקלי המתכננים ומפעילים תכנית העשרה מוזיקלית לילדים. עבודה לתואר שני בחינוך מוזיקלי, תל-אביב: מכללת לוינסקי לחינוך.

גלסנר, ר' (2011). כיצד מעריכים מורי המוזיקה בבית הספר היסודי את תלמידיהם. עבודה לתואר שני בחינוך מוזיקלי, תל-אביב: מכללת לוינסקי לחינוך.

יצחקי, ר' (2009). תכנית לימודים הוליסטית-אינטגרטיבית בתחום הגאז כמרכיב בהכשרת מורים למוזיקה. עבודה לתואר שני בחינוך מוזיקלי, תל-אביב: מכללת לוינסקי לחינוך.

ענבר, ע' (בהכנה לדפוס). הגישה הקונסטרוקטיביסטית בחינוך המוזיקלי. בתוך: צ' ליבמן (עורכת). הגישה הקונסטרוקטיביסטית והשלכותיה ללמידה ולהוראה. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

Reimer, B. (1992). What Knowledge Is of Most Worth? In: B. Reimer and R.A. Smith (Eds.), *The Arts, Education, and Aesthetic Knowing*. Ninety-first Yearbook of the National Society for the Study of Education, Part II. Chicago: University of Chicago Press, pp. 20-50.

Westerlund, H. (2003). Reconsidering Aesthetic Experience in Praxial Music Education. *Philosophy of Music Education Review* 11.1:45-62. <http://muse.jhu.edu/journals/philosophy> Retrieved: Sep. 2005.

גיבוש ידע מקצועי ודפוסי למידה של מורות באתר רשת חברתית-מקצועית ד"ר לוטן צביה

המחקר הנוכחי בחן גיבוש של ידע מקצועי ודפוסי למידה, של סטודנטים, מורות שלמדו לתואר שני במכללה להכשרת מורים, בקורס אקדמי שהתנהל באתר רשת חברתית-מקצועית ייעודית לחינוך. המחקר התקיים בעת התעצמות טכנולוגיית הידע החברתית באינטרנט, דהיינו יישומים פתוחים, באמצעותם כל גולש יכול לשתף ידע אישי שהופך למידע ציבורי (Anderson, 2009; O'reilly, 2005). ברשת החברתית, נציגה מובהקת שלה, מופק ידע רב על ידי הגולשים, באופן חופשי ובלתי מבוקר, ומכאן הפוטנציאל הפדגוגי העצום של הרשת החברתית לחולל שינוי בתהליכי הלמידה והחברות במוסדות חינוך (הסגל, 2011; Anderson, 2009; Dalsgaard, 2008; Siemens, 2010). הוראה-למידה באתר הרשת החברתית עתירת הזדמנויות ואתגרים למחנכים וללומדים כאחד ומשולב באתגר של הטמעה נכונה (Anderson, 2008).

ההרצאה ביום הסגל מדווחת על התנסות הסטודנטים בקורס, בו פעלו כלומדים אוטונומיים המשמיעים קולם וכמתכנני לימודים כחקר מקרה (יוסיפון 2001; Stake, 2000; Yin, 2003). הסטודנטים עברו מתחושת חובה לפעולה מתוך מוטיבציה פנימית ויזמו קידום תכנים מקצועיים – אישיים במהלך אינטראקציות עם הקהילה. נבנה ידע על דרכי למידה והוראה בסביבה זו, על כוחה של החצנת ידע ושיקופו ברשת חברתית ועל למידה שיתופית להעצמת הלומד הפרטי. כמו כן נמצאו שלושה פרופילים של דפוסי למידה שהתעצבו בקורס: למידה כשדה ניסויים לבדיקת סוגיות מקצועיות רלוונטיות, למידה כדי לקדם את הקבוצה כקהילה מקצועית ולמידה כדי להעלות מודעות לנושאים מגוונים ולהיכרות עם חברים.

מתוך לימוד הייחודיות של חקר המקרה ניתן להסיק על האוניברסלי (Stake, 1995). יש להמשיך ולבחון את דפוסי הלמידה שנמצאו כאן בהקשרים אחרים (סטודנטים בתארים מתחילים ותלמידים בגילאים צעירים, אתרי רשת חברתית אחרים, בתכנים דיסציפלינריים שונים ובהוראה שונה) כדי לבחון את היכולת של המחקר הנוכחי 'להראות' טיפוסי לומדים ודפוסי למידה חדשים, בזירה החדשה של המדיה החברתית ושל אתר הרשת החברתית.

רשימת מקורות:

- הסגל, א' (2011). טכנולוגיות רשת במערכות חינוך – מהטמעה להסתגלות. בתוך ד' חן וג' קורץ (עורכים), *תקשוב למידה והוראה*. 296-279. אור יהודה: המרכז ללימודים אקדמיים.
- יוסיפון, מ' (2001). חקר מקרה. בתוך: נ' צבר-בן יהושע (עורכת), *מסורת וזרמים במחקר האיכותי*, עמ' 468-441. לוד: דביר.
- Anderson, T. (2009). *Social Networking in Education*. Retrieved May 1, 2011 from: <http://terrya.edublogs.org/2009/04/28/social-networking-chapter/#comments>
- Anderson, T. (2008). *Networks vs. Groups in Higher education*. Retrieved May 1, 2011 from: <http://terrya.edublogs.org/2008/03/17/networks-versus-groups-in-higher-education/#more-90>.
- Dalsgaard, C. (2008). *Social networking sites: Transparency in online education*. Retrieved May 1, 2011 from: <http://www.citeulike.org/user/jrhode/article/3387973>
- O'reilly, T. (2005). *What Is Web 2.0*. Retrieved November 1, 2011 from: <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>
- Siemens, G. (2010). *Elearnspace*. Retrieved May 1, 2011 from: <http://www.elearnspace.org/blog/2010/05/06/the-importance-of-elgg-in-the-future-of-learning/>
- Stake, R.E. (2000). Case studies. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research* (2nd ed.) (pp. 435-454). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Stake, R. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Yin, R.K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. Newbury Park, California: Sage Publications.

"ידעני העיקרון הקרדינאלי" - מה הם יודעים על סדר קבוצות? ד"ר מרק-זגדון ניצה

למספר הטבעי משמעויות שונות. המספר במשמעותו הכמותית מגדיר את גודל הקבוצה ובמשמעותו הסידורית מקודד את מקומו היחסי של האובייקט בקבוצה. אחת הדרכים להגדרת גודל קבוצה מתבצעת באמצעות פעולת המניה כשהמספר האחרון הנאמר מגדיר את גודלה ונקרא "המספר הקרדינאלי". ילדים אשר מבינים עקרון זה נקראים "ידעני העיקרון הקרדינאלי", אך לא ידוע מה הם יודעים על תכונת סדר הקבוצות אותם הם יודעים לזהות. כמו כן, קיימת מחלוקת באשר לשאלה האם התפתחות ההבנה של המשמעות הכמותית קודמת להתפתחות הבנת סדר המספרים או להפך.

מטרתו של המחקר הנוכחי הייתה לבדוק ידע של "ידעני העיקרון הקרדינאלי" על תכונת סדר קבוצות ברצף. לצורך המחקר נבנה כלי אשר כלל שלושה חלקים: (1) מבדק קדם ידע (2) מבדק לאיתור רמת הידע הקרדינאלי (3) מבדק ידע על תכונת יחס הגודל של קבוצות ברצף. מבדק זה נערך בשתי רמות ידע: זיהוי והפקה תוך השוואה בין שתי קבוצות גיל: צעירים (4-5 שנים) ובוגרים (5-6 שנים).

ממצאי המחקר מצביעים על כך שכל הנבדקים שלטו בקדם הידע כמו כן, נמצא כי "ידעני העיקרון הקרדינאלי", בשתי קבוצות הגיל, יודעים להשוות גודל קבוצות ולסדר קבוצות ברצף. כמו כן, הם מתקשים בהבנת תכונת יחס הסדר שבין קבוצות עוקבות. לעומת זאת, בעוד שהבוגרים יודעים כי קבוצות ברצף גדולות או קטנות באחד האחת מהשנייה הצעירים נמצאים בתהליך של רכישת ידע זה. במטלות אלה נמצאו הבדלים ברמת הביצוע בן מטלות זיהוי למטלות הפקה וממצא זה מדגיש את החשיבות שיש להבחנה זו במחקרים התפתחותיים. הממצאים שהתקבלו מצביעים על כך שהתפתחות הידע על המשמעות הסידורית מאוחרת לעומת המשמעות הכמותית.

תגובות של ישראלים ונורבגים לאירוע טרור בנורבגיה ד"ר סגל שרית

המחקר משלב מחקר אתנוגראפי ומחקר אוטו-אתנוגראפי של פסיכולוגית ישראלית, שלמדה בעבר בנורבגיה וקשורה בקשרים מקצועיים וחברתיים לנורבגים, אשר נקלעה עם קבוצת ישראלים לאירוע טרור בנורבגיה. אירוע זה היה מתקפת הטרור הראשונה בתולדות נורבגיה המודרנית. המחקר בדק תגובות של ישראלים ונורבגים, בנורבגיה, בעת הפיגוע ולאחריו. הקבוצה מישראל כללה קבוצת תיירים שחלקם אנשי מקצוע מתחום הבריאות או בריאות הנפש; והקבוצה הנורבגית כללה בני נוער, הורים ואנשי מקצוע מתחום בריאות הנפש. הנתונים נאספו מתצפיות על התנהגות הישראלים והנורבגים וראיונות איתם, ומעקב אחר פרסומים בתקשורת הכתובה והאלקטרונית.

מתקפת הטרור בנורבגיה כללה שני פיגועים שאירעו בהפרש של כשעה וחצי זה מזה: הפיגוע הראשון, שאותו חוותה הקבוצה הישראלית, היה פיצוץ מכונית תופת בעיר הבירה אוסלו, ובו נהרגו שמונה בני אדם ונגרם נזק רב למבנים. הפיגוע השני, אליו נחשפו שתי הקבוצות רק מאמצעי התקשורת, היה פיגוע ירי, בו נהרגו 69 נערים ונפצעו עשרות במחנה קיץ של מפלגת העבודה הנורבגית (מפלגת השלטון). לאחר זמן לא רב התברר ששני הפיגועים בוצעו על ידי מפגע יחיד, צעיר נורבגי.

המחקר מתאר את המשותף והשונה בתגובות הישראלים והנורבגים לעצם האפשרות לפיגוע במקום שנתפס כל כך שליו; הוא עוקב אחר המהלך הרגשי והחשיבתי שעוברות שתי הקבוצות החל מהמחשבה האוטומטית, גם של התקשורת המקומית, שהמפגע הוא פעיל אלקעידה ועד לגילוי שהמפגע הוא 'אתנו-נורבגי', עם התהייה האם יש מקומות בעולם שמוגנים מאלימות; מה קורה בחוויה של 'נרות בכיכר' בשתי התרבויות; מהי המשמעות של 'בריחה' 'בית' 'רחוק מהבית' ו'חופשה מהזהות המקצועית' במהלך חופשה בעת חשיפה לפיגוע מסוג זה; ומתי מְפָגַע 'פנימי', אשר מונע ממניעים פוליטיים, מוביל לחוויה של קרע בעם לעומת חוויה של אחדות?

יחסי צורה-משמעות במילון המנטאלי של דוברי עברית: מגמות התפתחותיות ד"ר סרוסי בתיה

מטרת המחקר הייתה לבדוק כיצד מיוצגים במילון המנטאלי משפחות של שמות גזורי פועל בעלי שורש פעלי משותף ומהי ההשפעה של שלמות השורש, דרגת השכיחות ודרגת המוחשיות (concreteness) על ייצוג זה. לצורך כך גובש מאגר שמות גזורים של משפחות מילים בעלות שורש משותף, חלקן בעלות קשר סמנטי וחלקן ללא קשר סמנטי (לדוגמה: *משקפים*, *משקפת*, *שקף*, *שקיפות*, *השקפה*, *השקפות* ו*תשקפת* מהשורש שק"ף). חלק מהשמות במאגר זה היו בעלי שורש שלם וחלקם משורשים עלולים, חלקם שכיחים (*משקפת*) וחלקם לא שכיחים (*תשקפת*), חלקם מוחשיים (*משקפים*) וחלקם מופשטים (*השקפה*).

מאגר זה של שמות גזורים שימש כמסד הנתונים לחלק השני של החקר, בו הועברה סוללה של שבעה מבדקים כתובים הכוללים שני מבדקי אסוציאציה חופשית, שני מבדקי קשר בין מילים, שני מבדקי מילים בהקשר של משפט ומבדק הגדרות לתלמידי כיתה ו', תלמידי כיתה י' ומבוגרים. שלמות השורש, השכיחות והמוחשיות של השמות הגזורים שימשו כמשתנים בלתי-תלויים במחקר, וזאת בנוסף לגיל הנבדקים.

התוצאות העשירות סיפקו, ראשית, עדות תומכת נוספת לחשיבות של חקר התפתחות השפה "המאוחרת" בהראותן שיש התפתחות הן כמותית והן איכותית בלקסיקון המנטאלי של דוברי עברית במהלך שנות בית הספר המאוחרות ולאורך ההתבגרות. שנית, עלו אינטראקציות בולטות בין גיל הנבדקים ובין המשתנים הבלתי-תלויים האחרים, שהתבטאו בפערים בולטים בין תהליך שמות משורשים שלמים ושמות משורשים עלולים, בין תהליך שמות שכיחים ושמות לא שכיחים ובין תהליך שמות מוחשיים ושמות מופשטים, שהצטמצמו עם העלייה בגיל. המגמות ההתפתחותיות הללו וההשלכות התיאורטיות, הקליניות והפדגוגיות שלהן יידונו בהרחבה בהרצאה.

'שתי פנים למראה' – נשים חוקרות במכללות לחינוך פרופ' עזר חנה

המיקוד במחקר הוא בנשים-מרצות החוקרות במכללות לחינוך בשל ריכוזן הגבוה במכללות לחינוך, ומן ההיבט המגדרי, הרואה בנשים כוח משמעותי בשוק העבודה בכלל ובאקדמיה בפרט. על רקע מצב המחקר במכללות לחינוך והתפיסה הסטריאוטיפית שהוראה היא מקצוע נשי, בוחן המחקר הנוכחי כיצד נשים העוסקות בחינוך תופסות את המחקר כחלק מזהותן ורואות בו מרכיבים של העצמה. לאור מיעוט מחקרים בתחום, שופך המחקר הנוכחי אור על נשים חוקרות בחינוך, ומציג את המחקר כחלק בלתי נפרד ממקצוע ההוראה, המתחייב במציאות הכשרת המורים. ההיצג הנוכחי מתמקד אפוא בשאלה: כיצד תופסות מרצות-חוקרות את זהותן כחוקרות במכללות לחינוך? המחקר בחן באמצעות ריאיון נרטיבי את סיפוריהן המקצועיים-מחקריים של עשרים ואחת נשים שהוגדרו כ"חוקרות" במכללות לחינוך.

במחקר בולטות שתי זהויות של חוקרות בחינוך: זהות כ"חוקרת במהותה" וזהות כ"חוקרת צנועה, צעירה". כל החוקרות מזהות את עצמן כבעלות תכונות של חוקרת השואבת את מחקרה מתחום עיסוקה, וככאלה ששתי הזהויות שלהן – המקצועית כמרצה וכבעלת תפקיד בהכשרת מורים והמחקרית כחוקרת – שזורות זו בזו.

החוקרות הרואות את המחקר כחלק ממהותן, תופסות אותו כחלק מתכונותיהן האישיות, ככאלה שאוהבות להתבונן, לבחון התנהגויות, לראות כיצד אנשים פועלים ולפרש את התנהגויותיהם. אלה המגדירות עצמן כחוקרות צנועות, מדגישות: "התואר חוקרת גדול עלי", ומתייגות את עצמן כ'קצת חוקרת', 'מעין חוקרת', 'חוקרת קצת לבד ללא תשתית', 'חוקרת לומדת', 'לא ממש חוקרת', 'חוקרת עם היסוסים'. על אף תפיסת הזהות המצטנעת והאמביוולנטית, ניתן לזהות בשיח של המספרות מרכיבים של העצמה. בהיצג יוצג 'שיח ההעצמה' באמצעות הדגמה של נרטיב אחד מלא של אחת ממשותפות המחקר.

חשיפה של תפיסת הזהות המחקרית של המרצות-החוקרות, יכולה לסייע במיצוב הנשים החוקרות במערכת ההשכלה הגבוהה בארץ ולתרום לגוף הידע הבוחן נשים במקומות העבודה בכלל ובהשכלה הגבוהה בפרט.

ציוצים וקבוצות מעריצים: שימושי טוויטר ופייסבוק באקדמיה הישראלית ד"ר פורקוש-ברוך אלונה

הטכנולוגיה החדשה מוטמעת לתוך הסביבה השמרנית ואיננה יוצרת שינוי כלשהו בדפוסים ישנים. תופעה זו מתבטאת בתחומי טכנולוגיה שונים, בהם שילוב האינטרנט בלמידה אקדמית, בו מתקבעים דפוסי הוראה קיימים (Shemla & Nachmias, 2007). חדירת האינטרנט מתאפיינת בשני דפוסי שימוש בולטים: א. רבים עושים מעט, מעטים עושים הרבה – עיקר הפעילות נתרמת על ידי מיעוט הגולשים (Nielsen, 2006; Persky, 1992); ב. נשירה גבוהה בהקשרים בלמידה מקוונת ובפעילות ברשתות חברתיות (Simpson, 2003). מטרת המחקר לבחון את אופן השימוש ברשתות החברתיות באקדמיה הישראלית, לבחון דפוסי פעילות, דפוסי התוכן ודפוסי ניצול מאפייני תקשורת ייחודיים.

נוסחו שלוש שאלות מחקר: (1) מהם דפוסי הפעילות בחשבונות של גופים אקדמיים בישראל ברשתות חברתיות? (2) מהי מידת ההידודיות שבאה לידי ביטוי בחשבונות של גופים אקדמיים בישראל ברשתות חברתיות? (3) מהם מאפייני התקשורת החדשניים כפי שבאים לידי ביטוי בחשבונות האקדמיים ברשתות החברתיות?

נבחנו 27 חשבונות טוויטר ו-47 דפי פייסבוק של מוסדות אקדמיים בארץ ויחידות בתוכם. נבדקו משתנים המתארים את הפעילות והתוכן בחשבונות טוויטר ופייסבוק, והציוצים בטוויטר סווגו על פי קטגוריות תוכן על-ידי שני חוקרים.

על פי הממצאים, עולה דפוס של "רבים עושים מעט, מעטים עושים הרבה". בסוגי התכנים המופצים בחשבונות טוויטר עולים הבדלים מובהקים בין אוניברסיטאות ומכללות. בבדיקת תוחלת החיים של החשבונות ברשתות החברתיות, זוהו ארבעה דפוסים עיקריים של התנהגות חשבונות של הגופים האקדמיים. נמצא קשר בין מידת הפעילות ברשת החברתית לבין היקף הקהילה בחשבון. נראה שהפוטנציאל החברתי איננו מתממש במלואו. בנוסף, למרות הפוטנציאל לשינוי מהותי במאפייני התקשורת בין המוסד לבין הקהילה, בפועל נשמר דפוס התקשורת השמרני. עם זאת, ניתן לזהות ניצנים של דפוסי תקשורת חדשים ברשתות החברתיות.

רשימת מקורות:

- Nielsen, J. (2006). Participation inequality: Encouraging more users to contribute. http://www.useit.com/alertbox/participation_inequality.html [accessed May 2010].
- Persky, J. (1992). Retrospectives: Pareto's law. *Journal of Economic Perspectives*, 6 (2), 181-192.
- Shemla, A. & Nanchmias, R. (2007). Current state of Web supported courses at Tel-Aviv University. *International journal on E-Learning*, 6 (2), 235-246.
- Simpson, O. (2003). *Student Retention in Online, Open, and Distance Learning*. London, UK: Kogan Page.

"באותו רגע לא הייתה מאושרת ממני" - סיפורי הצלחה של יועצים חינוכיים ד"ר רוזנאו שרה ופרופ' גילת יצחק

המחקר הנוכחי מתמקד בחוויות הצלחה בעבודת היועצות החינוכיות כפי שעלו בתיאורים נרטיביים וכן בתפיסת הגורמים מקדמי ההצלחה והתובנות האישיות שרכשו היועצות בעקבות ההתנסויות המוצלחות. חוויות של הצלחה מהוות אמצעי לחשיפה של יכולות ועוצמות אישיות.

ששים ושש יועצות חינוכיות מלאו שאלון נרטיבי בו התבקשו להתייחס לשלושה היבטים: מהות ההצלחה, הגורמים להצלחה והתובנות שלמדו על עצמן ועל הייעוץ בעקבות ההצלחה. הנתונים עובדו בשילוב של מתודולוגיה איכותנית וכמותית. הניתוח האיכותני נערך באמצעות ניתוח תוכן שהעלה קטגוריות בכל אחד מההיבטים. הניתוח הכמותי של קטגוריות אלה תאר את שכיחותן היחסית ואת הקשר שלהן לסוג האירוע - פרטני מול מערכת. הממצאים העלו שחוויות הצלחה שאובות ממכלול התפקידים שממלאות יועצות ובאות לידי ביטוי בעיקר ביצירת קשר אישי, בשינוי תפקודי ובהעצמת נועצים. הגורמים להצלחה העלו בעיקר כישורים אישיים ומיומנויות נרכשות, כגון שיתוף פעולה עם גורמים בתוך בית הספר ומחוצה לו ותכנון מוקדם של התערבויות ייעוציות. התובנות האישיות כללו העלאת המודעות האישית ליכולות אלה וגיבוש ידע מקצועי חדש. מן המחקר עלה שהעצמת היועצת נובעת מתרומתה לפיתוח יכולות וחוזקות של הנועצים – תלמידים, מורים והורים – ומפיתוח מיטביות היועצת. המחקר חשף את זיקת הגומלין בין העצמת נועצים ומיטביות היועצת בפן האישי והמקצועי.

תיווך הורים בעת קריאת ספר לילד: אמונות הורים והתפתחות ניצני אוריינות הילד מנקודת מבט בינמגדרית⁷ ד"ר רון רותי

המחקר נערך בתקופה של שינוי חברתי ההולך וגובר, כאשר אבות הופכים לשותפים פעילים יותר בגידול ילדיהם. בהתאם להשקפה החברתית-תרבותית, לפיה תיווך ההורים מהווה בסיס להתפתחות הקוגניטיבית והרגשית של ילדיהם, סגנון האבהות החדש יוצר עניין רב, ומעורר צורך לזהות את התרומה הייחודית של האבות להתפתחות ילדם. למרות זאת, קיימת עדיין תופעה של הדרת אבות מאוכלוסיית הנבדקים במחקרים הבודקים התפתחות ילדים. קיימת גם מגמה במחקרים רבים הבודקים פעילות אוריינית של הורה וילד, לעשות שימוש במונח "הורים" לשם ייצוג מדגם הכולל יחס מספרי לא שווה בין אבות לבין אמהות, ללא הבחנה ביניהם.

המחקר הנוכחי בחן את דפוסי הפעולה של ההורים וילדם בעת קריאה משותפת בספר - תוך השוואה בין האבות לבין האמהות. במחקר השתתפו 74 משפחות של ילדי גן חובה (מחציתם בנים ומחציתם בנות) והוריהם, ממיצב בינוני-גבוה. ההורים התבקשו, כל אחד בנפרד, לקרוא לילדם ספר לא מוכר. פעילויות אלה נערכו בבתי המשפחות ותועדו במצלמות וידאו. הצילומים שימשו להערכת התיווך הקוגניטיבי והתמיכה הרגשית של ההורים לילדם. נמצא כי לדפוסי הפעילות של האבות והאמהות מאפיינים דומים רבים, אך זוהו גם הבדלים משמעותיים ביניהם. הבדלים אלה באו לידי ביטוי בכל אחד מן המשתנים שנבחרו למודל. ממצאי המחקר הנוכחי מלמדים שראוי להתייחס אל מגדר ההורה כאל משתנה מבוקר ולהמשיך לבחון את התנהגות האבות והאמהות כמתווכי אוריינות לילדם, תוך השוואה ביניהם.

רשימת מקורות:

קליין, פ' ש' (2008). מאפייני האינטראקציה החינוכית (תיווכית) והשפעותיהם על ילדים בגיל הרך. בתוך פ' ש' קליין וי' ב' יבלום (עורכים). *מחקר לעשייה בחינוך בגיל הרך* (עמ' 119-151). ירושלים: הוצאת האקדמיה הלאומית למדעים.

רון, ר' (2010). *תיווך הורים בעת קריאת ספר לילד, אמונות הורים והתפתחות ניצני אוריינות הילד: נקודת מבט בינמגדרית*. חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה", בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן.

Korat, O. (2009). Maternal mediation style during book reading and photo-album activities and children's language and emergent literacy: A comparison between two SES groups. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30.

Korat, O., Ron, R., & Klein, P.S. (2008). Instructional and emotional support of mothers and Fathers to Their children during shared book-reading in two different SES groups. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 7, 223-247.

---

7. המחקר נערך בהנחיית פרופ' פנינה קליין וד"ר עופרה קורת, מאוני' בר אילן.

על תפקודי שפה ומאפייני מדיה בלשון מקרא ד"ר רחמן יוספה

מטרת הגישה שביסוד מחקריי

לצקת אל תוך החיבורים המוכרים של חקר הסיפור המקראי עם חקר לשון המקרא כמות מוגברת של כלים דרמטיים ואודיו-ויזואליים כדי לקרב את המקרא אל קוראיו ולמלא את הוראתו וחקרו חיים.

רקע תיאורטי קצר

מראשיתו של חקר הסיפור המקראי הוקדשו לחקר המשולב שלו ושל לשונו מספר מאמרים ופרקים מאירי עיניים (בובר תשכ"ד, שטרנברג 1977, אלטר תשמ"ח, בר-אפרת תש"ס, פולק תשנ"ד, אמית תשנ"ד). פריצת דרך משמעותית בשילוב של חקר הסיפור וחקר לשונו נעשתה על ידי בר-אפרת ופולק. העיון הלשוני במקרא במחקרים אלה מעורר לא אחת ריגוש, אולם במונחי דור המדיה הוא מצומצם.

שיטת המחקר

ניצנים לא מעטים בספרי (תשס"ז) ובמחקריי (תשס"ז וגם תשס"ד) ממשיכים לשלב את חקר הסיפור ואת חקר הלשון המקראית תוך הרחבת ההתעניינות בפנים החווייתיות של השפה. גישתי מתבססת על חמישה שלבים עיקריים:

1. **שלב ההשתקעות:** גיוס ממושך של כל הכוחות הפנימיים לעבר היצירה, דמויותיה ואירועיה כדי לזכות בתובנות חשובות (קרייטלר וקרייטלר 1986).
2. **אבחון קטעים (ממספר מלים ועד יצירה שלמה) בעלי פוטנציאל חווייתי מוגבר:** הקטעים אמורים להיות קשורים לעולמם הפנימי של הלומדים ולנושאים מן השיח הציבורי.
3. **בתוך הקטעים האלה - אבחון טכניקות לשוניות ודפוסים לשוניים מרגשים ודרמטיים.**
4. **ניתוח הממצאים הלשוניים בכלים ספרותיים לשוניים תוך שילוב מוגבר של מונחים מתחום המדיה בעיקר.**
5. **ניסוח מסקנות הניתוח בצורה חווייתית תוך הדגשת אלמנטים פסיכולוגיים ודרמטיים:** זאת - כדי ליצור עד כמה שניתן מתאם בין הרמה הלשונית של הסיפורים החווייתיים לבין לשון המחקר המתארת אותם.

ממצאים עיקריים, מסקנות והשלכות

אל המונחים הספרותיים והלשוניים צורפו מונחים כגון: הילוך חוזר, אפקט הבכה, תיאום בין סיטואציות לדפוסי לשון, טקסט משני (פיינגולד, תשנ"ו), ועוד. בכל הרמות ובכל המגזרים עוררה שיטת חקר זאת הנמצאת עדיין בחיתוליה, הצלחה. בשיטה זו המעבר מהדיסציפלינה אל ההוראה פשוט יותר משום שנקודת המוצא מחוברת בטבורה אל העולם המוכר של הלומדים (המדיה). לכן מהראוי לאמץ שיטת עבודה זו ככל שאפשר בהקשרים המתאימים.

רשימת מקורות:

- אלטר, א' (תשמ"ח). *אמנות הסיפור במקרא*, תרגמה: ש' צינגל, תל-אביב. אמית, י' (תשנ"ד). "בעיית השימוש הרב תכליתי במונח 'מילה-מנחה'", *סדן*, 1, עמ' 35-47.
- בובר, מ"מ (תשכ"ד). *דרכו של מקרא (עיונים בדפוסי סגנון בתנ"ך)*, ירושלים.
- בר-אפרת, ש' (תש"ס). העיצוב האמנותי של הסיפור במקרא, ישראל.
- פולק, פ' (תשנ"ד). *הסיפור במקרא: בחינות בעיצוב ובאמנות (ספריית האנציקלופדיה המקראית)*, ירושלים.
- פיינגולד, ב"ע (תשנ"ו). "למה דרמה? חינך ותיאטרון", תל-אביב.
- קרייטלר, ה' וקרייטלר, ש' (1986). *פסיכולוגיה של האמנויות*, (תרגום: מ' רון-בכר), תל-אביב.
- רחמן, י' (תשס"ד). *מקרא ואמנות, קורס בלמידה עצמית*, מכללת גבעת ושינגטון.
- רחמן, י' (תשס"ז). *הסיפור בכתבי הקודש (ספריית "הילל בן-חיים")*, בני-ברק וירושלים.
- רחמן, י' (תשס"ז). "אגדות מוזרות, צלולי קסם: על אגדות אמנותיות המפרשות מקרא", *הגיגי גבעה*, י"ג, עמ' 87-97.
- שטרנברג, מ' (1977). "מיבנה החזרה בסיפור המקראי - אסטראטגיות של עודפות אינפורמאציונית", *הספרות*, 25, עמ' 109-150.

"...אנחנו לא שואב אבק...": סיפורן של נשים עובדות במשק בית ד"ר שגיאה רחל

ההיצג הנוכחי מבוסס על סיפוריהן של נשים שלצורך פרנסתן עוסקות בניקיון בתים. הסיפור של קבוצת נשים זו טרם נשמע בארץ, ואולי אף בעולם, למעט הספר והסרט "העזרה" אודות סיפוריהן של עוזרות הבית השחורות בשנות השישים בדרום ארה"ב.

בהיצג יתוארו סיפוריהן של 5 נשים מתוך 20 מרואיינות יהודיות אשר עובדות במשק בית בין 3 ל-30 שנים. מניתוח הראיונות הנרטיביים עולים ביטויים שמתארים את תנאי השעבוד ואת השחרור ממנו, על פי התיאוריה הביקורתית. תפיסה של חוסר חירות מחד גיסא, המתבטאת בבושה, "יש בחורות שלפעמים מתביישות לדבר, זה מגיע למצב שהן נמצאות בעבודה הזאת והן מתביישות והן באות כי אין להם ברירה וחייבות לעבוד", ומאידך גיסא, תפיסה של עבודה שמכבדת את בעליה, "אני הולכת יוצאת מוקדם מתלבשת מתאפרת חוזרת, למה לא? אני במשק בית ולא מתביישת".

כמו כן, מצטיירת תמונה של נשים שבחרו את דרכן ולא נקלעו לדרך ללא מוצא, שאוהבות את הניקיון ואוהבות לעבוד בעבודה הזו, "החלטתי שמשק בית זו עבודה שתייצב אותי, אני נהנית והאנשים מקסימים ואוהבים". מהניתוח עולים היבטים שמהווים ביטוי להעצמה אשר ממצבת את הנשים מול המקצוע, מול המעסיקים ומול החברה, "אני רוצה שיעריכו את העבודה שלי בתור בנאדם ולא בתור פטמה". הן רואות את העבודה כמכבדת את בעליה, "לא גנבתי, לא קיבצתי נדבות", נותנת פרנסה, מאפשרת להן לחיות ברווחה (דירה, נסיעות לחו"ל, תמיכה בנכדים) ומאפשרת להן לצאת מן הבית ולקבל משוב חיובי מאנשים.

סיפורן של נשים אלה יכול לתרום לתהליך של שינוי בתפיסת החברה את המקצוע ואת הנשים שבחרו לעבוד בו לפרנסתן.

**"משם כל פעם צומחים וצומחים": ביטויים/חוויות
של העצמה אצל סטודנטים מתחילים להוראה
ד"ר שטיימן יהודית, פרופ' גילת יצחק, פרופ' עזר חנה
וד"ר שגיא רחל**

הבחירה במקצוע ההוראה, כמו בכל תחום התמחות אחר, ושנת הלימודים הראשונה, שהיא לרוב גם שנת לימודים ראשונה במוסד אקדמי, הם שלבים שמחייבים גיוס כוחות פנימיים והסתייעות בגורמים מסייעים חיצוניים. לכן חשוב לבדוק מהם ביטויי העצמה החיצוניים והפנימיים שקיימים בחייהם של סטודנטים להוראה, ברובם סטודנטיות, שמסייעים להם מצד אחד להגביר תחושות מסוגלות ויכולות קיימות ומצד שני להתגבר על קשיים ועל גורמים מעכבים.

ההיצג מתבסס על השלב הראשון במחקר ארוך טווח שמבקש לעקוב אחרי התפתחותם של סטודנטים להוראה במכללה אחת. בשלב זה נערכו ראיונות עם 12 סטודנטיות ו-2 סטודנטים במהלך הסמסטר השני לשנת הלימודים הראשונה, בהם התבקשו הסטודנטים לספר את סיפור הבחירה שלהם בהוראה והלימודים בסמסטר הראשון. ניתוח תוכן קטגוריאלני של הנרטיבים של הסטודנטים העלה ביטויים שונים של העצמה.

מתוך הממצאים עולה כי ביטויי העצמה מתגלים אצל הסטודנטים הן בשלב הבחירה במקצוע והן בתהליך הלמידה. הביטויים הבולטים בשלב הבחירה הם: תחושת משמעות; הרחבת אפשרויות ויכולת בחירה; הכרה חיצונית ביכולת שמגבירה תחושת מסוגלות פנימית. בנוסף לכך זוהו גורמים בסביבה המקצועית, במיוחד במפגש הראשוני עם המכללה ובסביבה המשפחתית והחברתית המקדמים את העצמה של הסטודנטים. גורמים אלה גם מסייעים להתמודד עם הגורמים המעכבים הקשורים לדימוי מקצוע ההוראה בחברה הישראלית.

ביטויי העצמה בתהליך הלמידה מתגלים בשני התחומים העיקריים של הלמידה במכללה: בתחום הלמידה העיונית - העשרת ידע, התפתחות אישית ותחושת מסוגלות; ובתחום העבודה המעשית: התנסות בפועל, ביטחון עצמי, התמקצעות, תרומה ותחושת משמעות ותחושת הצלחה. בסך הכול אפשר לראות שבמהלך הסמסטר השני ללימודיהם רוב הסטודנטים מרוצים מהחלטתם לבחור ללמוד במכללה להוראה, הם מתמודדים עם הקשיים השונים שהלימודים העיוניים וההתנסות המעשית מציבים בפניהם, רוכשים ידע ומיומנויות רלוונטיים ומתחילים לפתח תחושת השתייכות וגיבוש זהות מקצועית.

רשימת משתתפים (לפי א-ב)

אדלשטיין ענת, גנת מוסמכת בכירה בעלת תואר שני בחינוך לגיל הרך. עובדת בגני ילדים פרטיים.

און לירון, דוקטורנט באוניברסיטת ת"א, פסיכולוג חינוכי, מרצה במסגרת תכנית הכשרת מורים חדשים במכללה האקדמית לחינוך – לוינסקי, ובמכללה האקדמית לחינוך – גורדון. עובד בשרות הפסיכולוגי-חינוכי בחדרה ובקליניקה פרטית בזיכרון יעקב. מומחה בגישת "הסמכות החדשה" ועובד בגישה זו במערכות חינוך ובהדרכת הורים.

ד"ר **אייל ליאת** היא ראש תכנית המצוינות במכללת לוינסקי וחברת סגל במרכז ללמידה דיגיטלית. מחקרה עוסק בפיתוח פדגוגיה חדשנית ושילוב טכנולוגיות מתקדמות בהוראה, בלמידה ובתהליכי הערכה. מנחה את הסגל האקדמי במכללה לשילוב התקשוב בקורסים השונים, מלמדת קורסים העוסקים בפיתוח מנהיגות חינוכית, שילוב הטכנולוגיה בחינוך, ניהול קהילות וירטואליות, סמינריון ניהול כיתה וארגון מערכות למידה ומנחה סטודנטים בכתבת מחקר פעולה. בנוסף, משמשת כיועצת אקדמית לבתי"ס ניסויים מטעם גף ניסויים ויזמות במשרד החינוך וחברה בוועדה העליונה לבתי"ס ניסויים.

ד"ר **אלפי-שבתאי איריס** היא מרצה במכללה ומלמדת בבית הספר ללימודי מוסמכים בתכנית "חינוך לשוני בחברה רב-תרבותית" וב"חינוך בגיל הרך" וגם מעבירה קורס שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים בבית הספר לחינוך. מחקרה עוסק בתהליכים ברכישה שפה ואוריינות בעברית כשפה שנייה בגילים שונים ובאוכלוסיות שונות בישראל; בהוראת אנגלית בקבוצות גיל שונות וברמות מגוונות בארץ, בהערכת יכולות אנגלית כשפה זרה ובקידום כישורי השפה והאוריינות של הלומדים בשפה; בתהליכי התפתחות שפה ואוריינות בגיל הרך, ובקידום ילדים עם צרכים מיוחדים ובשילובם במערכת החינוך הרגילה.

ד"ר **ארזואן יוסי**, חוקר ומרצה בתחומי חקר המוח של לקויות למידה והתנהגות. מחקרו מתמקד כיום בחקר המנגנונים המוחיים של לקויות שפה וחשבון, בקרב אוכלוסיות תקינות ולקויות כגון: דיסלקטים, פיגור שכלי וסכיזופרניה. כמו כן הוא מרצה בקורסים כגון: הבסיס הנוירוקוגנטיבי של לקויות למידה ושפה, מוח ורגש, לקויות שפה בספקטרום האוטיסטי.

ארליך אמירה היא מוסמכת האוניברסיטה העברית בספרות אנגלית ומוסמכת מכללת לוינסקי לחינוך בחינוך מוזיקלי. כיום היא מרצה למוזיקה ולחינוך מוזיקלי, ומדריכה פדגוגית בשלוחת 'רון שולמית' של מכללת לוינסקי, ומלמדת תכנון לימודים בחינוך מוזיקלי בבית הספר לתארים מתקדמים שם. בנוסף, היא עובדת כרפרנטית גף ניסויים ויזמות של משרד החינוך במחוז ירושלים.

ד"ר **בן-פשט מלכה** עוסקת בחקר התרבות החזותית והחינוך לעיצוב ובהוראת היסטוריה ותיאוריה של העיצוב והאמנות. כמו כן עומדת בראש תכנית תואר שני "אוריינות חזותית בחינוך" במכללת סמינר הקיבוצים.

ד"ר **בר-טל סמדר** חוקרת בתחום של פדגוגיה דיגיטלית. חברה בצוות המל"ד בלוינסקי מיום הקמתו וחברת ועדת התקשוב של המכללה, רפרנטית לנושא תקשוב של המסלול העל יסודי, מלמדת ותומכת בסגל הוראה ובסטודנטים בנושא של הוראה מרחוק ושילוב בכלי ווב-2 בהוראה ולמידה. מכהנת בתפקיד ראש המדור לסביבות הוראה ולמידה מקוונות במכון מופ"ת.

פרופ' **גילת יצחק** הוא פסיכולוג, מרצה וחוקר במכללת לוינסקי לחינוך וראש תחום אינטרנט בער"ן. מרכז את יחידת ההערכה ברשות המחקר במכללת לוינסקי.

ד"ר **גלושנקוף קלאודיה**, מרכזת תחום המוזיקה בתכנית לגיל הרך בבית הספר לחינוך מרצה בתחום החינוך המוזיקלי בבית הספר לחינוך מוזיקלי ובתואר השני בגיל הרך במכללת לוינסקי לחינוך. עומדת בראש הוועדה לאתיקה במחקר, ברשות המחקר והפיתוח במכללת לוינסקי לחינוך. מחקרה מתמקד בהיבטים מוזיקליים בגני הילדים בחברה היהודית ובחברה הערבית, מאפיינים מוזיקליים של ילדים, וכן באתנוגרפיה אור-קולית בחקר הילדות והחינוך.

גלסנר רינה מוסמכת בחינוך M.Ed בתכנית חינוך מוזיקלי מטעם מכללת לוינסקי. עוסקת בהוראה בחינוך המוזיקלי מעל 35 שנה, משמשת בתפקיד פיקוח על החינוך המוזיקלי במחוז הצפון. מחקרה מתמקד בשאלה כיצד מעריכים המורים למוזיקה את תלמידיהם.

ד"ר **הבל אורלי**, מדריכת קלינאיות תקשורת, מנחה פתוח תכניות טיפוליות וחינוכיות לתלמידים עם צרכים מיוחדים במסגרות משלבות ובמסגרות של

החינוך המיוחד. מרכזת את הטפול באוכלוסיית התלמידים על הרצף האוטיסטי במת"א הרצליה-רמת השרון ומנחה בניית תכניות לימוד בצוות רב מקצועי הכולל את ההורים. פעילה באיזק – ישראל ומקדמת הטמעת תקשורת תומכת וחליפית (תת"ח) כחלק מההתאמות בתכנית הלימודים של תלמידים הזקוקים להנגשת הסביבה התקשורתית-לימודית. מחקרה מתמקד בשיתוף הפעולה של צוותים חינוכיים והורים לתלמידים עם לקויות מורכבות. מלמדת במסלול לחינוך מיוחד כשורים חברתיים, שלוב של תלמידים עם צרכים מיוחדים, עבודת צוות, תכניות לימודים בגן של החינוך המיוחד וקורס על הורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים.

ד"ר הס איתי עוסק במחקר וכתובה בחינוך המיוחד. שייך למישא"ל: המרכז הישראלי-אוניברסיטאי לנכויות, חינוך העצמה ומחקר באוני' חיפה. מחקרו מתמקד השתלבות ואיכות חייהם של תלמידים עם צרכים מיוחדים, וכן בתלמידים וסטודנטים לקויי ראייה ועיוורים. בהוראה עוסק בתחומים אלו ובייעוץ מתודולוגי.

הריס דפנה, גננת ומנהלת גן אגס בנס ציונה, בעלת ותק של אחת עשרה שנה במערכת החינוך. בוגרת תואר שני בחינוך בגיל הרך. מובילה ניסוי מזה שש שנים מטעם גף ניסויים ויזמות במשרד החינוך, העוסק בחינוך מוזיקלי לקידום יכולות שפתיות. במקביל להובלת הניסוי בגן הפיצה במשך שלוש שנים ברציפות את מודל הניסוי בגני הילדים בנס ציונה.

פרופ' **הרצוג אסתר**, אנתרופולוגית חברתית. מרצה במכללות בית-ברל ולוינסקי וחוקרת בתחומים: מגדר, ביורוקרטיה, הגירה, מדיניות חינוך, רווחה וקליטה. מייסדת תנועת ש.י.ן לשוויון ייצוג נשים (1989), שתי מפלגות נשים (1992, 1999) ופרלמנט נשים (1999). מפרסמת מאמרי דעה מ-1992 (במעריב עד 2008 וב-yenet מאז ועד היום). פעילה חברתית בסוגיית הוצאת ילדים מהבית ושותפה להקמת ארגוני הורים ואמהות לשינוי מדיניות הרווחה בסוגיה זו.

הר-שפי סו, סטודנטית לתואר ראשון בחינוך במסלול חינוך מיוחד במכללת לוינסקי אילת, עוסקת בהוראה מזה כ-4 שנים בבית ספר תיכון רבין בכיתות ז', ח', ט', יא', מלמדת אנגלית ומתמטיקה.

ז'ורביצקי סווטלנה, בוגרת תואר שני בחינוך לשוני בחברה רב תרבותית במכללת לוינסקי. כתבה עבודה על החלפה לשונית בין רוסית לעברית בהנחיית ד"ר אלפי-שבתאי. מדריכה מורים עולים בארץ ובחו"ל.

ד"ר **טבח מיכל**, בית הספר לחינוך באוניברסיטת תל-אביב ומכללת לוינסקי. עוסקת במחקר והוראה בנושא חינוך מתמטי. מתמקדת בתהליכי הוראה-למידה בכיתת המתמטיקה, ובשילוב המחשב בהוראה. מלמדת בלוינסקי חשבון והנדסה לגיל הרך וכן מתמטיקה לחטיבת הביניים.

טבול טלי M.Ed, בעלת תואר ראשון במדעי המדינה ובסוציולוגיה ואנתרופולוגיה חברתית מהאוניברסיטה העברית בירושלים. בוגרת התכנית להסבת אקדמאים להוראת האנגלית במכללת בית-ברל. בוגרת התכנית לתואר שני בחינוך לשוני בחברה רב-תרבותית במכללת לוינסקי. מורה לאנגלית בתיכון ע"ש אהרון קציר ברחובות.

יגל נעמי, בעלת תואר מוסמך לגיל הרך - מכללת לוינסקי לחינוך, בוגרת לימודי גינון טיפולי מטעם בית הספר ללימודים מתקדמים במכללת סמינר הקיבוצים, מנהלת גן חובה ומפעילה תכנית לגינון טיפולי בגנה. מחקרה מתמקד בחקירת שיחות חברתיות שהתפתחו בחממה בסיומה של הפעלה בגינון טיפולי.

ד"ר **כהן ליזי** משמשת כראש תחום חדשנות טכנולוגית בחינוך, בבית הספר ללימודי המשך, במכללת לוינסקי. מרצה בבית ספר לחינוך במכללה בתחומי ההתמחות: תכנון לימודים וטכנולוגיות מידע מתקדמות וחברה בצוות המל"ד - המרכז ללמידה דיגיטלית. ד"ר כהן חוקרת את התחומים חשיבה מסדר גבוה וחדשנות טכנולוגית במסגרת אוניברסיטת בר-אילן. מחקרה האחרון עסק במדידת הפוטנציאל לחשיבה חדשנית בפיתוח טכנולוגיות עתידיות.

ד"ר **כורם ענת** סיימה את לימודי הדוקטורט באוניברסיטה העברית בירושלים. היא מרצה באוניברסיטה העברית ובמכללת לוינסקי לחינוך בנושא פיתוח הכישורים החברתיים של הילד והמתבגר. מחקרה פורסמו בכתבי-העת "מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית" ו"היעוץ החינוכי". ד"ר כורם השתתפה בכנסים מדעיים בארץ ובחו"ל, והציגה בהם את מחקרה. במערכת החינוך פעלה כיועצת חינוכית.

ד"ר **לאור ליה**, מוזיקולוגית ואשת חינוך מוזיקלי, היא מרצה בכירה וראש תכנית התואר השני בחינוך מוזיקלי, בביה"ס ללימודים מתקדמים במכללת לוינסקי. עניינה בפיתוח מנהיגות לחינוך המוזיקלי החל בביה"ס מנדל למנהיגות

חינוכית, בו שימשה כעמיתה, ובהמשך, כסגנית מנהלת. כיום, עוסקת בפיתוח מנהיגות וקידום יזמות בתחום החינוך המוזיקלי במערכת החינוך בישראל. בתפקידה כמרכזת וועדת תכנית הלימודים במוזיקה של משרד החינוך, עסקה בכתיבת תכנית לימודים ארצית לתלמידי א-יב וכן ערכה את מפתח – כתב עת למורי המוזיקה. כחוקרת, פרסמה מאמרים בעיתונים מובילים והרצתה בכנסים בין לאומיים בנושאי היסטוריה ופילוסופיה של החינוך המוזיקלי, הכשרת מורים ופיתוח זהות מקצועית ומנהיגות בקרב מורי המוזיקה.

ד"ר **לוטן צביה** עוסקת בפדגוגיה מתוקשבת בהוראה ובלמידה, בשפה הדיגיטלית ובתרבות האינטרנט. חברה בצוות המרכז ללמידה דיגיטלית, רפרנטית לתקשוב החינוך של בית ספר לחינוך ושל תכנית יסודי. חברת צוות בהתמחות "טכנולוגיית מידע ותקשורת" במכון מופ"ת. מחקרה מתמקד בתקשוב ההוראה והלמידה במכללה ובשדה, ובהוראה בסביבות למידה חדשות כמו רשת חברתית. בהוראה עוסקת בנושאים המחברים בין פדגוגיה דיסציפלינרית וטכנולוגיה, בשפה הדיגיטלית ובתרבות האינטרנט.

פרופ' **מבורך מרים** עומדת בראש תכנית תואר שני: חינוך בגיל הרך במכללת לוינסקי ובראש תכנית מחקר והערכה במכון מופ"ת. מחקרה עוסק במערכות חינוכיות לגיל הרך, בקוגניציה של מורים, בדמותו של המרצה הטוב, וכן בתהליכי שינוי בהכשרת מורים ובתפיסות שינוי ומנהיגות של מורות לגיל הרך. בהוראה עוסקת בתחום מנהיגות במערכות הגיל הרך, וקוגניציה, הוראה ולמידה של מורים.

ד"ר **מרק-זגדון ניצה** סיימה את לימודי הדוקטורט באוניברסיטת תל-אביב ואת הפוסט דוקטורט במחלקה לפסיכולוגיה קוגניטיבית באוניברסיטת בן-גוריון שבנגב. מרצה וחוקרת, במכללת לוינסקי, בתחום של התפתחות חשיבה מתמטית אצל ילדים ובתחום של לקויות למידה במתמטיקה ודיסקלקוליה. בין תפקידה, עומדת בראש צוות כתיבה של תכנית לימודים במתמטיקה לחינוך המיוחד ומשמשת כמדריכה ארצית למתמטיקה, של הגיל הרך בחינוך המיוחד, מטעם משרד החינוך.

ד"ר **נחליאלי טלי** היא מרצה לחינוך מתמטי וראש החוג למתמטיקה במכללת לוינסקי לחינוך. מחקרה מתמקד בזיהוי תהליכי הוראה ולמידה בשעורי המתמטיקה. מלמדת מגוון קורסים בתחום של חינוך מתמטי לסטודנטים מהתואר הראשון והתואר השני.

ד"ר **סגל שרית**, פסיכולוגית קלינית ומדריכת טיולים לחו"ל. למדה בישראל ובנורבגיה. עומדת בראש המרכז לחקר הפסיכולוגיה ויישומיה במכללת לוינסקי לחינוך. בתחום המחקר וההוראה עוסקת ביישומים של הפסיכולוגיה החיובית לחינוך ובמחקרים השוואתיים בין ישראל לסקנדינביה.

ד"ר **סיטון שושנה**, עוסקת בחקר החינוך והתרבות הישראלית ובהוראת פילוסופיה וסוציולוגיה של החינוך במכללת לוינסקי לחינוך ובמכללת סמינר הקיבוצים. כמו כן עומדת בראש ועדת האתיקה של מכללת לוינסקי לחינוך.

ד"ר **סרוסי בתיה** הינה קלינאית תקשורת ובלשנית, בעלת תואר ראשון ושני בהפרעות בתקשורת ותואר שלישי בבלשנות מאוניברסיטת תל-אביב. עבודת הדוקטור שלה עסקה בהשפעה של המורפולוגיה השמית מחד ושל יחסי משמעות מאידך על התגבשותו המילון המנטאלי של דוברי עברית לאורך ההתבגרות. בעלת קליניקה פרטית, בה מרבה לעבוד עם ילדים ובני נוער בעלי קשיי שפה-למידה בשפה הדבורה ובשפה הכתובה. בהוראה מתמקדת בהתפתחות שפה תקינה ובלקויות שפה ודיבור עם דגש על גילאי בייס יסודי ותיכון.

פרופ' **עזר חנה** היא סגן נשיא למחקר ולפיתוח במכללת לוינסקי לחינוך, וראש רשות המחקר במכללה. מחקרה מתמקד בתפיסות של שינוי בהכשרת מורים, ברב תרבותיות בחברה ובחינוך, וכן באוריינות ובתפיסתה בקרב לומדים ומורים מקבוצות שונות. בהוראה עוסקת ברב תרבותיות ורב לשוניות בחברה ובבית הספר, בהבניית ידע באמצעות כתיבה ובניתוח מצבי הוראה כמחקר עצמי של מורים.

ד"ר **ענבר עדנה** מלמדת במכללת לוינסקי לתואר שני בחינוך מוזיקלי. מוסמכת להוראה כוללת מסמינר הקיבוצים באורנים ולחינוך מוזיקלי מהמדרשה למורי מוזיקה בת"א. למדה באוניברסיטה העברית מוזיקולוגיה, לשון וחינוך, באוניברסיטת ברקלי בקליפורניה – מוזיקה ואנתרופולוגיה, באוניברסיטת סטנפורד - קוגניציה מוזיקלית ומחקר איכותני. הייתה מעורבת שנים רבות במערכת החינוך כמורה כוללת ומורה למוזיקה וריתמיקה, כמנצחת מקהלות ילדים, כמדריכת ספרות ולשון ומכשירת מדריכים בתחומים אלה, כמתכנתת לימודים במשרד החינוך וכמרצה ומדריכה פדגוגית במכללת דוד ילין בירושלים.

פורקוש-ברוך אלונה, בעלת תואר PhD מאוניברסיטת תל-אביב. מרצה וחוקרת במכללת לוינסקי לחינוך ובאוניברסיטת תל-אביב. משמשת ראש תחום תקשוב במכללת לוינסקי לחינוך, ומרכזת את פורום ראשי תחום תקשוב במכון מופ"ת. תחומי המחקר שלה כוללים חדשנות משולבת טכנולוגיות מידע ותקשורת, למידה מקוונת, רשתות חברתיות במערכות חינוך והטמעת התקשוב במכללות להכשרת מורים, וכן היבטים של שילוב הטכנולוגיה בהוראה-למידה-

הערכה בחינוך המיוחד. תחומי ההוראה שלה כוללים היבטים של פדגוגיה חדשנית משולבת תקשוב, רשתות חברתיות וכן שילוב טכנולוגיה בחינוך המיוחד ובהוראת המדעים.

ד"ר **רוזנאו שרה** היא יועצת חינוכית, מרצה ומדריכה במגמה לייעוץ חינוכי במכללה האקדמית בית-ברל.

ד"ר **רון רותי**, המסלול לחינוך מיוחד מכללת לוינסקי, ומת"י חדרה. עוסקת באבחון וטיפול בלקויות קריאה וכתובה. תחומי מחקרה: התפתחות ניצני אוריינות ולקות קריאה.

ד"ר **רוסו-צימט גילה** מרצה בתכנית לתואר שני בגיל הרך במכללת לוינסקי לחינוך. שימשה כראש המסלול לגיל הרך, כיהנה כראש צוות הגיל הרך במופ"ת. מחקריה הם בתחומי הגיל הרך, חשיבת מורים, הבנת תפיסות של ילדים והמטפורה המילולית והחזותית ככלי בהבנת החשיבה. כתבה וערכה בשיתוף עמיתים שני ספרים: "התודעה הלומדת" ו"מאה שנות גן ילדים העבריי". יסדה ועורכת כתב עת אינטרנטי מדעי בשם "חוקרים @ הגיל הרך".

ד"ר **רחמן יוספה**, מרצה לתנ"ך במכללת לוינסקי לקראת תואר ראשון ובמכללת גבעת וושינגטון לקראת תואר ראשון ותואר שני. מחקרה והוראתה שלובים זה בזה ומתרכזים בחקר הסיפור המקראי, בפרשנות המקרא וגם בהגותו מתוך מגמה להבליט את היסודות העדכניים והחוויתיים המצויים במקרא.

ד"ר **רם זרורית** חוקרת בתחום של מדיניות לשונית ושל כתיבה אקדמית בהשכלה הגבוהה ומרצה בתחומים אלה. כמו כן מדריכה סטודנטים בהוראת אנגלית מטעם מכללת לוינסקי לחינוך בשותפויות עם בתי ספר. ניסיונה המקצועי הוא בהוראת אנגלית בבית ספר יסודי, תיכון ומכללה להכשרת מורים. עוסקת בקידום מיומנויות אורייניות של סטודנטים בהבנת הנקרא של טקסטים עיוניים בעברית ובאנגלית, וכתובה אקדמית של טקסטים בעברית ואנגלית.

ד"ר **שגיא רחל** חוקרת ברשות למחקר ופיתוח מכללת לוינסקי לחינוך. מנחה בהתמחות מחקר והערכה בבית הספר להתפתחות פרופסיונלית של מורי מורים במכון מופ"ת.

ד"ר **שטיימן יהודית** ראש הוצאת הספרים והעורכת הראשית במכון מופ"ת. מרצה לספרות ילדים במכללת לוינסקי. חברה ברשות המחקר במכללת לוינסקי לחינוך.

ד"ר **שרה שמעוני** היא מרצה בכירה בבית הספר לתארים מתקדמים, במכללת לוינסקי, בשיטות מחקר ובתכנון לימודים. במקביל היא עוסקת בעריכה מדעית של ספרים בתחומי החינוך והכשרת המורים במסגרת הוצאת הספרים של מכון מופ"ת ובייעוץ לסטודנטים ולמורי מורים, במחקר ובכתובה אקדמית. ד"ר שמעוני מלווה את הסטודנטים בתואר השני בחינוך מוזיקלי, במכללת לוינסקי, בפן המתודולוגי, בעבודות הפרויקט שלהם במחקר ובפיתוח. תחומי המחקר בהם היא עוסקת בשנים האחרונות: שיח פרחי הוראה, מורים ומורי מורים והכלת ילדים בעלי קשיים במערכת החינוך הרגילה.